…ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

…-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 16 (13332)
1971 оной январиин 20, среда

Сэн 2 мүнгэн

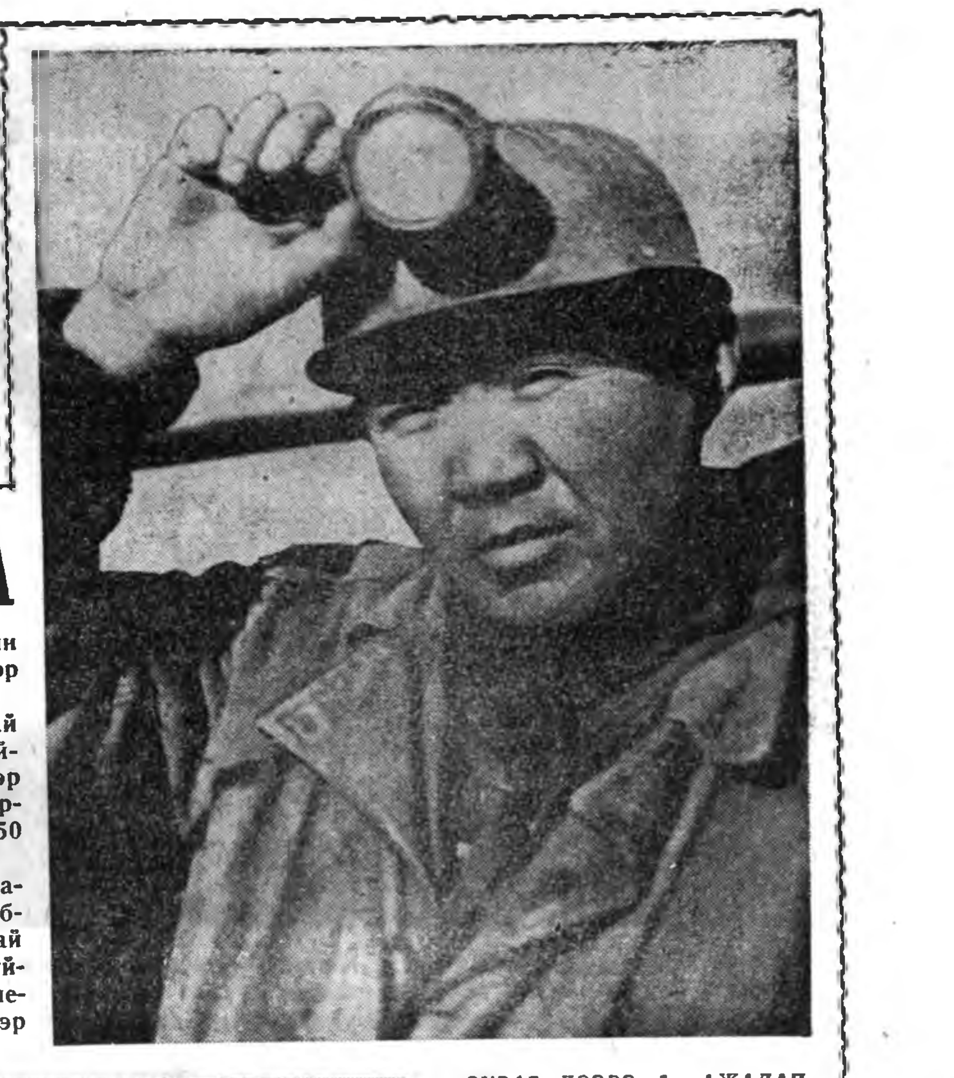

НЮТАГАЙ СОВЕДҮҮДЭЙ ГҮЙСЭДКОМУУДАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭНЭРЭЙ …СПУБЛИКАНСКА ЗҮБЛӨӨН

…н-Үдэ хотодо үсэгэлдэр январиин 19-дэ үглөөнэй 10 сагта Со… байшангай конференц-зал соо республикымнай сомоной, сель… поселково Соведүүдэй гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр, республи… талбарилхы партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэд, аймагуудай … гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр—хамтадаа 200 гаран хүн суг-

…моной, сельскэ ба поселково Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүү… түрүүлэгшэнэрэй республиканска зүблөөе Буряадай АССР-эй Мини… …й Соведэй түрүүлэгшэ нүхэр **Н. Б. Пивоваров** нээбэ.

…өөнэй президиумэй һунгагдаһанай удаа баяр ёһололой оршон бай… зүблөөнэй хүндэлэлэй президиумдэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюро …гдэбэ.

…өөнэй узэмжэдэ «Сельскэ, поселково Соведүүдэй гүйсэдкомуудай …шэнэрэй Бүхэроссин зүблөөнэй дүнгүүд ба Буряадай АССР-эй … Соведүүдэй зорилгонууд» гэһэн асуудал табигдаба. Буряадай … Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр **Б. С. Семенов** …удалаар элидхэл хэбэ.

…хэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадажа, эдэ нүхэд: **Р. Э. Базарова**—… аймагай Элхиин сельсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэг-… **А. Толстихин**—Баргажанай аймагай Уро-Читканай сельсоведэй …омой түрүүлэгшэ, **И. Н. Загузина**—Кабанскын аймагай Выдринэй …во Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **Б. Г. Ламажапов**—Баунтын … Амаладай сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **И. Г. Бурланов** …тын аймагай Тамирай сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **Ф. М.** …ров—Сэлэнгын аймагай Галуута-Нуурай поселково Соведэй гүй-… түрүүлэгшэ, **С. Ж. Бальжинова**—Захаамнай аймагай Дүтэлүү-… сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **А. М. Ефи**… —Улаан-Үдын аймагай Тарбагатайн сельсоведэй гүй-… түрүүлэгшэ, **Л. Д. Мадыева**—республикын элүүрые хамгаал-… министр, **Т. Н. Башинова**—Хориин аймагай Краснопартизанска се-… гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **М. П. Попов**—Кабанскын аймагай … депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **А. А. Имено**-… Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшэ, **Г. М. Сыренов**—Түнхэнэй … Жэмһэгэй сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, **Д. Д. Дам**-… Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүрэй сомсоведэй гүйсэдкомой …гшэ, **А. Н. Ганюгин**—Хойто-Байгалай аймагай Киндигирскэ сель-… гүйсэдкомой түрүүлэгшэ үгэ хэлэбэд.

…тиин Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **А. У. Модогоев** … дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ.

… сельсоведүүдэй гүйсэдкомуудай республиканска зүблөөнэй хү-… РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Соведүүдэй хүдэл-… талаар таһагай инструктор нүхэр **М. Д. Петрухин** хабаадал-

…лөөндэ хабаадагшад КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Верховно Соведэй …диумдэ болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ амаршаалгын бэшэг … дүүгаар баталан абаба.

…эхитэй ажалаараа шалгарһан сомоной, сельскэ ба поселково Со-… гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэртэ Буряадай АССР-эй Верховно … Президиумэй, мүн партиин обкомой, республикын Министрнүү-… Соведэй Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаба.

…гээр республикын сомоной, сельскэ ба поселково Соведүүдэй …комуудай түрүүлэгшэнэрэй зүблөөн дүүрэһэн байна.

ШАХТЁРНУУДАЙ ШЭНЭ АМЖАЛТА

Партиин XXIV съездэдэ ажалай шэнэ бэлэг бариха гэһэн уряатайгаар хүдэлжэ байһан Галуута-Нуурай шахтоуправлениин нүүрһэшэд жэлэй эхинһээ бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана.

7/8 шахтын һаяхан ашаглалгада оруулагдаһан 39-дэхи лавада оньһожоруулмал шэнэ комплекс, бүтээсэ ехэтэй транспортер тодхогдоһон юм. Хараалагдаһан түсэбэй ёһоор, энэ лавада хүдэлдэг бригада сүүдхэдээ 600 тонно шулуу нүүрһэ малтан абаха байгаа. 2-дохи участогай В. Можаровай даадаг бригада шэнэ лавада хүдэлжэ эхилһэн түрүүшын үдэрһөө ехэ бүтээсэ туйлажа байна. Тэдэнэр сүүдхэдээ 1100 тонно нүүрһэ малтажа, даабаряа холо үлүүлһэн һаа, һаяхан шэнэ амжалта туйлаба. Нүхэр Можаровай бригадын гэшүүд 600 тонно нормын орондо аяар 2650 тонно нүүрһэ малтан гаргаа. Энээнһээ урда иимэ ехэ бүтээсэ ганса манай шахтануудта бэшэ, харин бүхы Зүүн Сибирь дотор үзэгдөөгүй байгаа.

Мүн 1-дэхи участогай шахтёрнууд амжалтатайгаар ажаллана. Тэдэнэр сүүдхэ соо 300 тонно нүүрһэ малтаха түсэбөө 850 тоннодо хүргөө.

Шулуу нүүрһэ малтагшадай, транспортнигуудай эбтэй һайнаар ажаллаһанай ашаар шэнэ амжалта туйлагдаба. Бүхы машина, механизмууд ашаг ехэтэйгээр хэрэглэгдэдэг болоо.

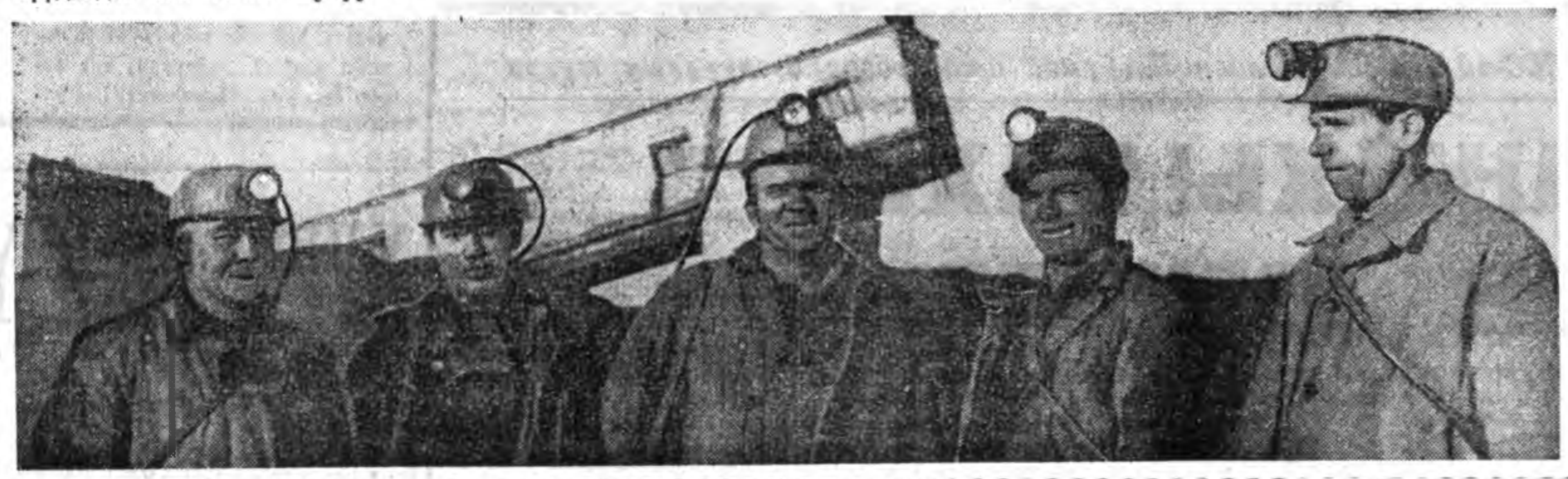

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНТО, ГАБЬЯАТА ШАХТЕР, ПРОХОДЧИГУУДАЙ БРИГАДИР БАЛЬЖИНИМА САНЖИЕВИЧ БАЛЬЖИЕВ. 2. ПРОХОДЧИГУУД В. НЕЧАЕВ, В. БАЙБОРОДИН, С. РАДИОНОВ, Ф. ФИЛИППОВ, А. КОНОПЕЛЬКО.

Л. МАШАНОВАЙ фототекст.

ҮНДЭР ШАНТАЙ ДАШАРАМДУУЛАН

Кривой Рог городой ажалшадай ажахын ба соёлой байгуулалтадаа, горнорудна ба металлургическа промышленность хүгжөөхэ талаар табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэдээ ехэ амжалта туйлаһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум энэ городые **Ленинэй** орденоор шагнаба.

* * *

Московско областиин **Подольск** городой ажалшадай промышленна үйлэдбэриин талаар табан жэлэй түсэб дүүргэхэдээ амжалта туйлаһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум энэ городые **Ажалай Улаан Тугай** орденоор шагнаба.

* * *

Эрхүүгэй областиин **Ангарск** городой ажалшадай промышленна үйлэдбэри хүгжөөхэ талаар табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэдээ амжалта туйлаһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум энэ городые **Ажалай Улаан Тугай** орденоор шагнаба.

ХЕЛУАНАЙ КОМБИНАДТА

КАИР. (ТАСС). СССР Союзай Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный хүйтэн прокадай цехэй ашаглалгада оруулагдаһанда зорюулагдаһан баярай найрта хабаадалсахын тулада Хелуанай металлургическа комбинат ошобо.

ОАР-ай Президент Анвар Садат, вице-президентнүүд Хусейн Аш-Шафии ба Али Сабри, совет болон египедэй албан тушаалта нюурнууд Н. В. Подгорные үдэшэжэ ябаба.

Хелуанай хүдэлмэришэд ба инженернүүд, совет мэргэжэлтэд совет үндэр ехэ айлшание, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хүтэлбэрилэгшэдые халуунаар амаршалба. Н. В. Подгорный Анвар Садат хоёр дурасхаалай самбар сугларһан зоной альга ташалган доро нээһэн байна.

Комбинадай коллективтэ дурасхаалай бэлэг Н. В. Подгорный барюулаа.

Хелуание хараһанайнгаа һүүлээр Н. В. Подгорный Президент Анвар Садат хоёр Каир бусажа ерэбэ.

ОАР-ай ПРЕЗИДЕНТЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ УУЛЗАЛГА ХЭГДЭБЭ

КАИР. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный Кубба гэжэ республиканска ордон соо ОАР-ай Президент Анвар Сададай хүндэлэлдэ үдын уулзалга эмхидхэбэ.

Египедэй ба совет албан тушаалтанай байлсаһан энэ уулзалгын үедэ Н. В. Подгорный Анвар Садат хоёр үгэ хэлэһэн байгаа.

Тэрэ уулзалга халуун, хани барисаата оршон байдалда үнгэрбэ.

СОВЕТ-ЕГИПЕТ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД ДҮҮРЭБЭ

КАИР. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын Президент Анвар Сададай хоорондо болоһон хөөрэлдөөн январиин 18-да дүүрэбэ.

Тэдэ хөөрэлдөөнүүд сэхэ руунь хэгдэжэ, хани барисаанай оршон байдалда үнгэрбэ. Советскэ Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани харилсаае дам саашадань хүгжөөхэ асуудалнуудаар, тэрэшэлэн уласхоорондын мүнөөнэй шухала асуудалнуудаар һанамжанууд хэлсэгдэһэн байха юм. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалда туһгаар анхарал хандуулагдаа.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада Н. В. Подгорнын албан хэрэгээр ерэһэнэй дүнгүүдтэ сэдьхэлээ хүсэдөөр ханангги байһанаа хоёр тала элирхэйлэн мэдүүлээд, хоёр арадай аша туһада бэелүүлэгдэжэ байгаа совет-египет харилсаа холбооное саашаданшье хүгжөөхэ хэрэгтэ тэрэнь шэнэ туһа нэмэри болохо гэжэ тоолоно.

ОАР-та Н. В. Подгорнын ерэлгын дүнгүүд тухай совет-египет хамтын коммюнике толилхо гэжэ тогтоогдобо.

Дагестанай АССР-эй тогтоһоор 50 жэлэй ой

ЛЕНИНЭЙ ЗААҺАН ЗАМААР

А. УМАЛАТОВ, Дагестанай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ

…январиин 20-до Дагестанай …алшадай гайхамшагта һайндэ-… болоно. Дагестанай Автоно-… Совет Социалис Республика …йгуулха тухай ВЦИК-ай декрет …0 жэлэй саада тээ энэ үдэр …арагдаһан байгаа.

… 50 жэлэй турша соо энэ рес-…ублика ехэ зам гараба.

… 30 гаран үндэһэ яһатанай …аһуудаг хадын энэ хизаарай …тономиие соносхолго тэндэхи …лад зондо угаа ехэ удха шанар-…ай байба. Национальна талаараа …эдынгөө байдалые тодорхойлхо …эхэ, экономико ба соёл гэгээрэ-…лээ хүгжөөхэ арга боломжо олон …уун жэлэйнгээ түүхэ соо тэдэ-… түрүүшынхеэ олоһон байна.

Агууехэ Октябрь, Коммунис парти, В. И. Ленин Кавказай ха-… нуудта иимэ жаргалта һайхан …йдал асараа һэн. 1921 оной …евралиин 12-то Дагестанай деле-…гациие В. И. Ленинэй Кремль соо …үлеэн абажа хөөрэлдэһэниинь … Дагестанай арадуудай түүхэдэ …мартагдашагүй һайхан хуудаһан …болож ороо. Владимир Ильич … Дагестанай түлөөлэгшэдые ехэ …баяртайгаар угтаһан байгаа. Совет …засагые байгуулагшын заабаряар …хадата энэ хизаарай зондо ара-…дайнгаа ажахые һэргээн бод-…хоолгодонь материальна ехэ туһа-…лалжа үзүүлэгшэ бэлэй.

Экономикоео хүгжөөхэдэмнай Коммунис парти, Совет правительство 50 жэлэй турша соо би-…лэнэртэ ходо туһалжа, анхарал …өөрлдөлгэ гаргажа байдаг. Респуб-…ликымнай ажалшад манай ороной … арадуудай аха дүүгэй бүлэ соо … үнгэргэшэ 50 жэл соо экономи-…ческа ба соёлой хүгжэлтэдөө го-…ритой амжалта туйлаба. ДАССР-…эй тогтоһоной һүүлээр нэгэ жэл …болоод байхада республикын Сов-…нарком В. И. Лениндэ бэшэг …ябуулхадаа, газарайнгаа баялиг …ашаглалгада туйлаһан түрүүшын-…гээ амжалта тухай мэдээсэһэн байгаа. Хадаһаа абтаһан түрүү-…шын хоёр пүүд ртуть (мүнгэнэй …уһа) В. И. Лениндэ ажалай бэлэг …болгон барюулагдаа һэн. Ильич … Дагестанай ажалшадта иимэ амар-…шалга ябуулһан байгаа: «Дагес-

танай ажалшан түмэнэй үүсхэлтэ ажалай аша үрэ бологшо энэ бэлэгыетнай баяр хүргэн, хүлеэн абанаб. Дагестаниие ажахын талаар хүгжөөхэ хүшэр хүндэ хэрэгтээ амжалта туйлахыетнай хүсэнэб.

«Азербайджанай, Грузиин, Армениин, Дагестанай, Хадын республикын коммунис нүхэдүүдтэ» гэһэн бэшэг 1921 оной апрельдэ В. И. Ленин ябуулһан байгаа. Ильичэй уряалаар хада нютагай зон Каспиин далайн сүл губи 100 модо шахуу газараар өөһэдынгөө хүсөөр канал барижа, тэрээнээ Октябриин революциин нэрээр нэрлэһэн юм.

Тэрэ баатаршалгынгаа түлөө Дагестанай АССР совет республикануудай дундаһаа түрүүшүүлэй тоодо Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаа һэн.

Тэрээнһээ хойшо совет Дагестан танигдахаар бэшээр хубилба. Каспийск, Избербаш, Кизилюрт гэхэ мэтын шэнэ хото городууд баригдаа. Нефтиин, машина бүтээлгын, электро-техническэ, прибор бүтээлгын, станок бүтээлгын, химическэ, эдеэ хоолой гэхэ мэтэшэлэн промышленностиин шэнэ һалбаринууд бии болобо. Дагестан гэшэмнай ехээр хүгжэнги промышленностьтай республика болонхой. Совет засагай он жэлнүүдтэ промышленна продукциин хэмжээн 100 дахин шахуу ехэ болобо.

Энергетическэ хүсэтэ үндэһэ һуури тодхогдобо. Дагестанай электростанцинуудай хүсэ шададалынь революциин урда тээхиһээ 180 дахин, зайн гал үйлэдбэрилгэ 160 дахин ехэ болобо. Сулак гэжэ хадын гол дээрэ хэдэ хэдэн ГЭС-үүд баригдажа байнхай.

Дагестан гэшэмнай уһалагдадаг газартай республика болоно. Уһалагдадаг газарайнгаа хэмжээгээр РСФСР дотор нэгэдэхи һуури эзэлдэг. Совет засагай он жэлнүүдтэ орооһо үйлэдбэрилгэ 2,5 дахин ехэ болоһон байна. Үнинһөө хонин ажал эрхилдэг Дагестанай зон ашаг шэмэ ехэтэй хонидой үүлтэр бии болгоо. Хүдөө ажахыдань 17 мянган трактор, ондоошье олон машина хүдэлжэ байдаг.

Совет засагай үедэ хадаһаа буужа, Каспиин далай шадарай тала газарта түбхинэһэн зон шэнэ тунга газар ашаглана. Түбхинэнги зохид һайн тосхонууд шэнэ газарта баригдаа.

Хада уулатай энэ хизаарай хүн зоной соёл гэгээрэл айхабтар ехээр дэбжэбэ. Һурагшадай тоо 25 дахин олошорбо. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ университет, тусхай дунда 27 һургуули эндэмнай хүдэлжэ байдаг. Эндэхи зоной дундаһаа олон интеллигентнүүд ургажа гараа. Дээдэ ба дунда эрдэмтэй 60 мянган мэргэжэлтэд республика соо ажаллана. Тэдэнэй хахадынь шахуу—эмэгтэйшүүл.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ дагестанайхид Эхэ ороноо эрэлхэг зоригтойгоор хамгаалаа бэлэй. Хадын хатуу зоригто 46 хүбүүдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо һэн. Хадын аулай таряашанай хүбүүн Ахмет-хан Султан тэрэ үндэр нэрэ зэргэдэ хоёр удаа хүртөө һэн.

1921 оной февральда Дагестанай делегацитай хөөрэлдэхэдөө, ажалшадые, илангаяа эхэнэрнүүдые коммунис үзэлөөр хүмүүжүүлгэдэ В. И. Ленин анхаралаа хандуулһан байгаа. Ильичэй тэрэ заабаринь амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ. Бүхы манай орондол адли, Дагестанайшье эхэнэрнүүд хуби заяанайнгаа бодото эзэдынь—коммунизмын эдэбхитэй байгуулагшадынь болобо. Республика соомнай 138 эхэнэртэ наукануудай кандидадуудай нэрэ зэргэ олгогдонхой. СССР-эй арадай артистка Барият Мурадовагай нэрые дагестанайхид омогорхолтойгоор нэрлэдэг.

Дагестанай литература олонациональна шэнжэтэй байха юм. Сулейман Стальский, Гамзат Цадаса, Эффенди Капиев гэгшэдэй нэрэ, мүнөө үеын уран зохёолшодой: ленинскэ шангай лауреат поэт Расул Гамзатовай, Дагестанай арадай уран зохёолшо Ахмед-хан Абу-Бакарай болон бусадай нэрэ орон соогоошье, хилын саанашье суута гаранхай. Уран зураашад, композиторнууд ашатай үрэтэйгөөр ажаллажа байдаг.

Революциин урда тээхи Дагестанда театрнууд үгы һэн. Мүнөө республика соо хэдэн олон театр хүдэлнэ. «Лезгинка» гэжэ хатарай гүрэнэй ансамбльда, «Цовкра» гэжэ циркын бүлэгтэ дэлхэйн бүмбэрсэгэй олон ороной зон баяр хүргэн амаршалжа, зүжэг наадыень һонирхон харадаг. Дагестанай ковёр оёдог эхэнэрнүүдэй, алта мүнгэ, модо һиилэдэг урашуулай оюун бэлигынь бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болонхой.

Дагестанай экономико ба соёл культурын бурьялма ехэ хүгжэлтэнь—ленинскэ национальна политикын бэелһэнэй, Коммунис партиин сэсэ мэргэн хүтэлбэриин, манай ороной арадуудай хани барисаанай аша үрэ мүн.

Дагестанайхидай ажалай баатаршалгые парти ба правительство үндэрөөр сэгнэһэн байна. Промышленностиин, хүдөө ажахын 70 түрүүшүүлдэ Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо, 200 мянга гаран хүн орденууд ба медальнуудаар шагнагдаа. КПСС-эй XXIV съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө тэмсэжэ, республикын ажалшад табан жэлэйнгээ түсэбые бүри октябрьда дүүргээ һэн.

Ленинэй ба Ажалай Улаан тугай орденууд Дагестанай тугтань хадаатай. Эхэ оронойнгоо ашада хэһэн ажалнай тиимэ шангуудаар тэмдэглэгдэһэн байгаа. КПСС-эй XXIV съездын дүтэлхэ бүринь ажалай эдэбхи хэшээл улам дээшэлнэ. Эхэ ороноо, Коммунис партияа шэнэ амжалтануудаараа баясуулха гэһэн гансал зорилго урдаа табинхай Дагестанай ажалшад мүнөө үедэ хүдэлжэ байнад.

Совет-монголой договорой 25 жэлэй ойдо зорюулагдана

Советскэ Союзай, Монголой Арадай Республикын хоорондо баталагдаһан хани барисаан, харилсаа холбоон, бэе бэедээ туһалалсалга тухай договорой 25 жэлэй ойе совет олониитэ үргэнөөр тэмдэглэнэ. Совет-монгол хани барисаанай бүлгэмэй коллективнэ гэшүүд бологшо предприятинууд дээрэ энэ шухала ойдо зорюулагдаһан баярай уулзалганууд, фотовыставкэнүүд үнгэргэгдэнэ. Аха дүү орондо ошожо ерэһэн общественна эдэбхитэдэй хөөрөөе хүн зон шагнана.

Тельманэй нэрэмжэтэ Московско арһанай заводто, гэр барилгын комбинадта совет-монгол хани барисаанай митингнүүд алдарта ойдо зорюулан үнгэргэгдэбэ.

Советскэ Союзда байдаг МНР-эй посольствын советник М. Чимиддорж социализмын замаар зорижо ябаа Монгол ороной хүгжэлтэдэ тэрэ договорой ямар удха шанартай байһан тухай лекци Монинско камвольно комбинадай коллективтэ уншажа үгэбэ.

(ТАСС).

„Луноход-1": навигационно шухала туршалга хэгдэбэ

Замбуулинай алас холын барисаа бэелүүлдэг центр. (ТАСС).

«Луноход-1» гэжэ оньһото аппарадай хүдэлмэриин программын ёһоор, январиин 18-да Москвагай сагаар 0 час 30 минутаһаа 4 час 45 минута хүрэтэр үргэлжэлһэн ээлжээтэ сеансын үедэ «Луна-17» гэжэ автомат станциин һара дээрэ анхан бууһан газарта өөрөө ябадаг аппарат бусажа ошобо. Навигационно оньһон түхеэрэлгын хэр зэргэ найдамтай, нарин нягта байһые шалгахын тулада, тэрэшэлэн навигациие, луноходые жолоодохо аргануудые шалгахын тулада тиимэ туршалга хэгдэһэн байба. Теэд тэрэ туршалгань тогтоогдомол сагай соогоо тон нарин нягтаар бүтээгдэһэн байгаа.

Өөрөө ябадаг аппарат мүнөөдэрэй сеансын эхиндэ урдынгаа хуушан харгые хүндэлэн дабажа гараад, «Луна-17» гэжэ станциин анхан бууһан газарта шэнэ харгыгаар ябажа ошобо. Тиихэдээ 20 гаран метрэй диаметрэй, 15 градус ташалантай хэдэн үрхэ нүхэ дабаһан байна.

Өөрөө ябадаг аппарат мүнөө үедэ станциин анхан бууһан газарһаань 10 метртэ зогсоод байнхай. Һара дээрэ бууһанһаа хойшо бүхыдөө 3593 метр луноход ябажа гараа.

Научна ба навигационно туршалганууд, тэрэшэлэн «Луноход-1» гэжэ оньһото аппарадай ябасын туршалга үргэлжэлһөөр.

ШАДАМАР БЭРХЭЭРЭЭ ИЛАЖА ГАРАХА

Аргал шэбхэ болон нютагай бусад үтэгжүүлгэ—газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ найдабаритай арга мүн. СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын, хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй болон алба хаагшадай профсоюзай ЦК-гай, СССР-эй ВДНХ-гай түрүүшынхиеэ соносхоһон бүхэсоюзна конкурс нютагай органическа үтэгжүүлгэ ехээр суглуулжа, хадагалжа, хэрэглэжэ шадаһан колхоз, совхозые тодоруулха зорилготой байна.

Энэ конкурсдо колхоз, совхозууд, зональна агрохимическэ лабораторинууд, районууд, областьнууд, хизаарнууд ба республиканууд хабаадалсажа болохо. Ороной байгаалиин-экономическа зононуудаар энэ конкурсын дүнгүүд гаргагдаха юм. Шалгалтада илажа гараһан түрүүшүүл ба мэргэжэлтэдтэ, ажахынуудай ба хүдөө ажахын зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, тэрэшэлэн агрохимлабораторинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ СССР-эй ВДНХ-гай медальнууд, «социалис хүдөө ажахын эрхим хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн тэмдэгүүд барюулагдаха. Гол түхэлэй продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргэһэн, үлүүлэн дүүргэһэн ажахынууд лэ шанда хүртэхэ.

Нэгэдэхи—хоёр, хоёрдохи—хоёр гэһэн—иимэ дүрбэн шан ороной зональна агрохимическэ лабораторинуудта тогтоогдобо. Тэдэнэй дундаһаа илагшад СССР-эй ВДНХ-гай дипломууд ба медальнуудаар мүн шагнагдаха.

Колхозуудай Бүхэроссин соведэй заседани

Колхозуудай ажахын-финансова ажал ябуулгын дүнгүүдтэ, ажахынуудта тоосоото һунгалтын суглаануудые үнгэргэлгэдэ зорюулагдаһан колхозуудай Бүхэроссин соведэй заседани РСФСР-эй хүдөө ажахын министр Л. Я. Флорентьевэй хүтэлбэри доро январиин 18-да Москвада эхилбэ.

Республикын хүдөө ажахын министрэй нэгэдэхи орлогшо В. К. Месяц соведэй заседани дээрэ элидхэл хэбэ.

Колхозуудай Бүхэроссин соведэй заседани үргэлжэлһөөр.

(ТАСС).

Уласхоорондын коммунис хүдэлөөн

«Уласхоорондын коммунис хүдэлөөн» гэһэн Политиздадай гаргаһан ном коммунис ба хүдэлмэришэдэй партинуудай ажал ябуулгын зарим гол асуудалнуудта зорюулагдаба.

Дэлхэйн революционно хүгжэлтэдэ, империализмда эсэргүү тэмсэлдэ коммунис хүдэлөөнэй дүүргэгшэ авангардна үүргэ тухай, революционно хүдэлөөнэй нэгэдэл ба таһаршагүй хубинууд тухай энэ ном дотор бэшэгдэнхэй. Социалис революциин асуудалнуудта, тэрэнэй элдэб шэнжэнүүдтэ, хүдэлмэришэн ангиин нэгэдэлэй түлөө компартинуудай тэмсэлдэ, монополидо, империализмда эсэргүү дэлхэйн фронтые бэхижүүлхын түлөө компартинуудай хэжэ байгаа тэмсэлдэ, олониитын дунда коммунистнуудай ябуулдаг хүдэлмэриин шэнжэ маягуудта, арга методүүдтэ энэ ном соо ехэ анхарал хандуулагданхай.

Уласхоорондын коммунис, хүдэлмэришэдэй ба национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй мүнөөнэй асуудалнуудые һонирхогшо пропагандистнуудта, агитаторнуудта, дээдэ һургуулиин багшанар ба студентнүүдтэ, үргэн олон уншагшадта зорюулагдан энэ ном гаргагдаба.

В. В. Загладинай юрэнхы редакци доро хэдэн эрдэмтэд тус номые хэблэлдэ бэлэдхэһэн байна.

(ТАСС).

Хоёр хани басагад Валя Бичаева, Юлия Протасова. Тэдэнэр ЛВРЗ-гэй вагон бүридүүлгын цехтэ 10-дахи класс дүүргэһэнэйнгээ һүүлдэ токарёор ажаллана.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударнигууд Валя Бичаева Юлия Протасова хоёр.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Табан жэл. Эртэ урда сагһаа хойшо хүн зоной һуурижаһан, байражаһан Зэдын голой түүхэдэ энэ хэдыхэн жэл тон богонихон хугасаа. Колхоз, совхозуудые байгуулгын үедэ Зэдын голой ажалшад ажахы болон соёл гэгээрэлээ хүгжөөлгэдөө ехэ амжалта туйлаһан, хүгжэлтын һаруул һайхан замаар дабшажа ябаһан байбашье, һуулшын табан жэлэйхидэ адли имэ ехэ барилга хээгүй байгаа. Гол түлэбтөө модон барилгатай нютагууд байдаг һэн. Харин мүнөө хаанашье ябахада: аймагай түб Петропавловкадашье, Зэдэ—Борьёодошье, Инзагата—Үшөөтэйдэшье, Тори—Бургалтайдашье ялагар салагар ордон байшангууд, үйлэдбэриин элдэб олон барилганууд, ажалшадай һууха гэр байранууд олоороо бодошоһон, үшөө олоороо бодожо, тон ехэ барилга боложо байдаг.

Үнгэрэгшэ табан жэлэй барилгын гол шэнжэ гэхэдэ, барилга шулуугаар, ёһотойл промышленна аргаар хэгдэдэг болоо. Урдань аймагай һуурин, тосхонуудта шулуун барилга үгы тооной байһан аад, мүнөө культурын ордон, һургуули, эмхи зургаануудай гэр байшангууд хэдэ хэдээрээ бодошоһон байдаг. Аймагай түб тосхон болохо Петропавловкада дунда һургуулиин байшан, КПСС-эй райкомой, мүн аймгүйсэдкомой хоёр дабхар байшангууд, ажаһуудалай талаар хангалгын комбинат гэхэ мэтэ шулуугаар баригдаа.

Барилгын талмай дээрэ ХЯМДААР, ҺАЙНААР, ТҮРГЭНӨӨР

Мүн гурэнэй бани, аймагай сэрэгэй комиссариат, типографи, гурбан дабхар больницын байшан гэхэ мэтэ, байрын гэрнүүд баригдажа байнхай.

Аймаг соо бодожо байһан шулуун барилгануудай гол түлэбые «Бурятцелинстрой» трестын 589-дэхи ПМК-гай барилгашад бодхоодог юм. Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һарада Зэдын аймагай хүдөө ажалшадай табан жэлэйнгээ түсэбые гүрэндэ нооһо худалдалгаар 103 процент, мяха — 102, һү—110, үндэгэ—173 процент дүүргэһэн тухайгаа элидхэхэдэнь, барилгашад баһал түсэбөө уридшалан дүүргэһэн тухайгаа баяр баясхалантайгаар мэдээсэ. Эндэхи ПМК барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ табан жэлэй түсэбые һара урид, декабриин 1-дэ дүүргэһэн байна. Хамта 7.830.000 түхэригэй элдэб барилганууды хээ. Эдэ жэлнүүдтэ барилгашад хамта 8716 дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдые, 2800 эхэ хонидой багтаамжатай 4 байра, тугалай, үхэрэй, тахяагай олон байра, 30 автомашинын гаражтай заһабарилгын-техническэ мастерской, фильмобаза, һаалиин хоёр гүүртэдэ тэжээл шанаха, буйлуулха цех болон бусад олон барилгануудые түгэсхөө. Эдэл барилгашадай ашаар Борьёогой совхозой түб Белоозёрск тосхоной ажалшад соёлой байшантай болоо, дунда һургуулиин байшан барюулаа. Мүн барилгашад Петропавловка тосхондо дунда һургуулиин, аймгүйсэдкомой байшангуудые, ажаһуудалай эрилтэ хангаха комбинадай ехэшье, гоёшье байшан барижа, саг болзортонь ашаглалгада үгэбэ.

Хүдөө нютагуудта промышленна аргаар шулуун барилганууды бодхоходо, элдэб олон бэрхэшээлнүүд—барилгын материалнуудаар дутаха, транспорт хүртэхэгүй, шулууша барилгашадай кадрнууд үсөөн, саг соогоо проект табигдахагүй гэхэ мэтэһээ захалаад, элдэб олон бэрхэшээлнүүд ушардаг. Тиигэбэшье колонныз инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон барилгашад он жэлэй үнгэрхэ бүри оншо нэмэжэ, түсэб даалгабаринуудаа һараһаа һарада дүүргэдэг, захалһан барилгаяа саг сагтань, шанар һайнтайгаар дүүргэдэг болоо. Бодхооһон барилганууд дайнь дунда орёо нарин проекттэйшье гэр байшангууд бии. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ колонно ёһотойя нарин шалгалта гаража, барилгын найдамтай эмхи зургаан боложо шадаа. Аймаг дотор бии байгаа барилгын 3 томо эмхи зургаануудай дунда 589-дэхи ПМК эгээл найдамтайнь гэжэ тоо[...] додог болонхой.

Ойн баярай 1970 ондо эн[...] барилгашад социалис мүрысөө[...] үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, аба[...] уялгаяа нэрэтэй түрэтэй[...] дүүргээ. Барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин жэлэй түсэбые [...] кабриин 15-да дүүргээд бай[...] Хамга 1 миллион 240-өөд мян[...] түхэригэй барилга нёдондо хэг[...] Мүнөө эндэхи барилгашад КП[...] эй XXIV съездын урда тээхи [...] циалис мүрысөөндэ эдэбхитэй[...] оролсожо, барилгынгаа хүд[...] рие бүри түргэдхэжэ байн[...] Зэдын түмэр-бетон хэрэгсэлн[...] дэй завод барилсажа байһан [...] Павловай хүтэлбэрилдэг комп[...] сно бригада, Б. Г. Кречетовэй [...] тэлбэрилдэг шулуушадай бри[...] да социалис мүрысөөндэ эрхи[...] нэ. Ю. И. Смирновой даадаг П[...] ропавловкын участогай бари[...] шад баһал магтаалтай.

Үбэлэй хүйтэндэ барилга хэдэ хүшэр, олон бэрхэшээлнүү[...] тэй байдаг. Тиимэшье һаань, [...] дэхи барилгашад барилга [...] соонь, шанар һайнтайгаар д[...] гэхын тула оролдоно.

Гэр байрануудые, олон дабхар[...] хирпиисэ, шулуун байшангуу[...] «хямдаар, гоёор, түргэнөөр» б[...] ха гэһэн уряатайгаар эндэхи [...] рилгашад ажаллажа байдаг. [...] зорилгодоо хүрэнэ гэжэ ба[...] мааршье. Үнгэрэгшэ жэ[...] 20-ёод мянган түхэригэй алм[...] хэгдээ, баригдаһан гэр байран[...] дай түхэл, шанар зохид, һ[...] олон барилга хараалагдаһан [...] зорһоо урид ашаглалгада үгта[...]

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ,
манай корр.

КПСС-эй ЦК-гай июлиин Пленумэй шиидхэбэри бэелүүлхын түлөө

ХҮДӨӨ АЖАХЫДАХИ ТЕХНИЧЕСКЭ ДЭБЖЭЛТЭ

Техническэ хүгжэлтэ хадаа ажалай зэр зэмсэгүүдые, үйлэдбэриин технологи болон эмхидхэлые нарижуулхаһаа гадна, хүнэй байдал, мүн ажал хүдэлмэриин социально-экономическа эрхэ байдалда нүлөөлхэ байна. Ямаршье техникэ хүнтэй холбоотой, хүнэй ажалай эрхэ байдалда, хүнэй бүхы талын ургалтада нүлөөлдэг байна. Техническэ дэбжэлтэ гэхэдэ, үндэр дээдэ хүгжэлтэ, нарин техникэ тухай хэлэгдэнэ гэжэ ойлгохо ёһотойбди. Бар хүсөөр хэгдэдэг ажал оньһон машинын хүсэндэ тохогдодог ушарые техникын хүгжэлтэ гэжэ тоолохо ёһотой гээд В. И. Ленин тайлбаридаг һэн.

Техническэ дэбжэлтэ, техникын хүгжэлтэ гэһэн үгэнүүд нэгэ адли удхатай бэшэ.

Энэ статья дотороо техническэ дэбжэлтэ тухай дүүрэнээр бэшэхэ гэһэн зорилго табигдаагүй, харин колхозуудай жэшээ дээрэһээ КПСС-эй ЦК-гай июлиин Пленумэй шиидхэбэриие үндэһэ болгон, хүдөө ажахые техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ хараа түсэбтэй дашарамдуулан, хүдөөгэй ажалшадай техническэ хэмжээнэй ургалтые харуулха хүсэлэн бии.

ХҮДӨӨ НЮТАГАЙ ХҮГЖЭЛТЫН ЗАМ

Буряад нютагтамнай Октябриин революциһаа урид таряашадай 72 мянган үмсын жэжэ ажахынууд байһан юм. Эдээндэ оньһон техникэ хэрэглэхэ аргагүй байһаниинь эли ааб даа. Ушар тиимэһээ хамтын томо ажахынуудые эмхидхэн байгуулха ёһотой болоо. Үмсын жэжэ ажахынуудые колхозууд болгожо томодхоһон ушар үйлэдбэридэ оньһон техникэ хэрэглэхэ, бар хүсөөр хэгдэдэг хүшэр ажалые машинаар хэхэ арга олгоо бэлэй.

Ниитын ажалай бүтээсын ургаһанай, оньһон техникэ ашаг ехэтэйгээр хэрэглэһэнэй ашаар колхозуудай экономико улам хүгжэжэ, хүдөөгэй ажалшадай һуудал байдал улам һайжаруулжа эхилээ. Бүхы оронииe индустриализацилга хадаа хүдөө ажахые мүнөө үеын техникээр зэбсэгжүүлхэ материально-техническэ үндэһэ һуури бии болгоо.

Манай республика мүнөө оньһон техникэ, трактор машинаар элбэг болонхой. Ажахынуудта трактор, комбайн, автомашина болон бусад, хамтадаа 10,5 миллион түхэригэй элдэб янзын техникэ бии. Хүдөө ажахын ургамалнуудые тарижа ургуулха, хуряаха хүдэлмэри булта оньһон техникын хүсөөр хэгдэнэ.

Урдань таряашан хүдөө ажахыда хабаатай бүхы хүдэлмэри: газар хахалдаг, тарилга хэдэг, тэрэнээ хададаг, сохидог, ороохо сэбэрлэдэг, мал адууһаяа харадаг байһан ааб даа. Техникэ зэмсэгтэй тон хомор, ажалай хубаарилгын үгы шахуу байһан дээрэһээ иимэ ушар болодог һэн.

Мүнөөнэй таряашанай байдал тон ондоо болоо. Машина, техникэ үргэнөөр хэрэглэдэг болоходо, олон мэргэжэлтэй механизатор бии болонхой, ажалайнь шэнжэ шанар үндэһөөрөө хубилаа. Дээрэ дурсагдагша ажалые механизатор хуу хэнэ.

Хүдөө ажахын машина бүтээдэг заводууд һүүлэй жэлнүүдтэ мал ажалдахи хүдэлмэри оньһожоруулха элдэб машина гаргадаг болоо. Үбһэ тэжээл буйлуулха, шэбхэ зөөхэ, үһа соргоор үгэхэ, үнеэ һааха, хони хайшалха болон бусад хүдэлмэри оньһожоруулха арба гаран түхэлэй машина манай колхозуудта ерэнэ.

Имэ оньһон түхеэрэлгэ хэрэглэдэг болоходоо, колхоз, совхозуудай фермэнүүдтэхи ажал ондоо шэнжэтэй болоно. Эртэ урда сагһаа дамжажа ерэһэн һаалишан, хонишоной мэргэжэл техникэтэй холбогдоходоо, орёо шэнжэтэй, зонуудай техническэ эрдэм дээшэлүүлхэ эрилтэ табина.

Колхозуудые электрын элшэ хүсөөр хангаха хэрэг һайжараа. 1965 онһоо 1969 он хүрэтэр электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 33,2 процентээр, тиихэдэ үйлэдбэрилһэн элшэ хүсые хэрэглэлгэ—40 процентээр ургаа. Ерэхэ табан жэлэй туршада электрын элшэ хүсэ хэрэглэлгэ хоёр дахин ургаха юм. Энэнь үйлэдбэриие оньһожоруулгада нилээд ехээр нүлөөлхэ байна.

Тиигээшье хадаа, хүдөө ажахыда мүнөөнэй үе сагай материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха хэрэг дүүрээдүй. Колхозуудта байһан машина зэмсэгүүд имагтал хүдөө ажахын зарим хүдэлмэри оньһожоруулха аргатай. Партиин ЦК-гай июлиин (1970 оной) Пленумэй шиидхэбэриин ёһоор 1971—1975 онуудта гаргагдаха техникэ, машинанууд хүдөө ажахые саашадань оньһожоруулан зэбсэгжүүлхэ юм. Энэ үедэ 2085 янзын оньһон түхеэрэлгэнүүд гаргагдажа, хүдөө ажахын үйлэдбэриие бүрин хүсэдөөр оньһожоруулха байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэри мүнөө оньһон техникээр багаар хангагдаһан һалбариин тоодо ороно. Гэхэтэй хамта зарим түрүү ажахынууд үйлэдбэреэ оньһожоруулха талаар ехэ амжалта туйлаһан хай.

МҮНӨӨНЭЙ ҮЕ САГАЙ ЭРИЛТЭ

Автомат оньһон техникые саашадаа улам ехээр хэрэглэдэг болоходоо, колхознигуудай юрэнхы, техническэ эрдэм улам дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Үйлэдбэриин зарим хубиинешье оньһожоруулжа эхилхэдэ, колхознигуудай эрдэм дээшэлүүлхэ үндэһэн боложо үгөө, эрдэм ухаанай туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ, мэргэжэлтэд олошороо.

Шухала хэмжээнүүдые абаһанай ашаар Буряад ороной хүдөөгэй ажалшад эрдэм һургуулиингаа талаар городой зонтой адли болонхой. Республика дотор хүдэлжэ байһан колхознигуудай 16,3 процентнь дээдэ, дунда, хүсэд бэшэ дунда эрдэмтэй хүнүүд юм.

Научно-техническэ революциин улам гүнзэгырэн хүгжэхэтэй хамта хүн зоной эрдэм дээшэлүүлхэ эрилтэ улам хурсаар табигдана. Үйлэдбэри улам оньһон шэнжэтэй болоно. Мүнөөнэй һургуулинууд мэргэжэлтэй кадрнуудые бэлдэхэ арга нүхэсэл болоно.

Хүдөө ажахыдахи техническэ дэбжэлтэ механизаторнуудай урда ехэ эрилтэ табина. Колхоз, совхозуудта мэргэжэл ехэтэй механизаторнууд хэрэгтэй. Оньһоң техникэ, трактор машина шудалһан мүнөө үеын механизаторнууд түрүү агротехникын, химиин, биологиин, зоотехниин эрилтэнүүдтэй таарал дуулан, поли дээрэхи элдэб янзын хүдэлмэри дүүргэхэ ёһотой. Энээнгүйгөөр эрдэм ухаанай үндэһөөр хүдөө ажахые эрхилхын аргагүй.

Ушар тиимэһээ механизаторнуудай кадрнуудые бэлдхэхэ гээшэ үе сагай эрилтэ болоно. Мүнөө үеын түрүү техникэ зүбөөр хэрэглэхын тула колхознигуудай юрэнхы эрдэм, мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ ёһотой.

ЭРДЭМ УХААН БА ҮЙЛЭДБЭРИ

Мүнөө үе сагай хүдөө ажахы гээшэ эрдэм ухаанай, техникын шэнэ шэнэ туйлалтануудта түшэглэнхэй, онсо шэнжэтэй индустриальна үйлэдбэри болонхой. Техническэ дэбжэлтын ба биологиин эрдэмэй туйлалтанууд, техникын элдэб янзын хэрэгсэлнүүдые, электрын элшэ хүсэ, хими болон мелиораци хүдөө ажахыда үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй ашаар газар тарялангда, мал ажалда шэнэ технологи хэрэглэхэ аргатай болоо. Имэ ажахы эрхилхын тула бэлэдхэл ехэтэй хүнүүд хэрэгтэй бшуу.

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ эрдэм наукын заабари, туйлалтануудые үргэнөөр нэбтэрүүлжэ шадаха арадай интеллигенци манай республикада бии. Республикымнай колхозуудта олон тоото инженер, агроном, зоотехник, ветеринарна врач ажаллана. Эдэнэр хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэжэ, ударидажа шадаха шадабаритай хүнүүд юм.

Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд яһала олоор бэлдэгдэдэг байбашье, колхозуудай эрилтэ үшөөл хүсэдөөр хангагдажа шадагданагүй. Тиимэһээ зарим колхозуудта тусхай эрдэм һургуулигүй хүнүүд мэргэжэлтэдээр хүдэлнэ. Ушар иимэһээ мэргэжэлтэдые олоор бэлдэжэ колхоз, совхозуудта гаргаха гээшэ тон шухала зорилго мүн гэжэ КПСС-эй ЦК-гай июлиин Пленум онсолон зааһан байна. Тэрээнһээ гадна, хүдэлжэ байһан мэргэжэлтэдэй бэлэдхэл дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абаха шухала.

Колхозууд—түрүү техникэ хэрэглэдэг, хүдөө ажахын эрдэм наукын туйлалтануудта түшэглэдэг, ажал үйлэдбэриие научна ёһоор хүтэлбэрилдэг гээшэ.

Мүнөө колхозуудта ажалладаг мэргэжэлтэд хүдөө ажахын үйлэдбэриие һайнаар мэдэдэг, мэргэжэл ехэтэй хүнүүд мүн. Имэ мэргэжэлтэд һүүлэй жэлнүүдтэ колхозуудай хүтэлбэрилхы тушаалнуудта табигдадаг болонхой. Республикын колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй 87 процент, орлогшоноройнь 79 процент дээдэ, дунда тусхай мэргэжэлтэй хүнүүд болоно.

Колхозуудай үйлэдбэриие эмхидхэгшэд—бригаданuудай бригадирнууд болон малай фермэнүүдые даагшад мүн. Тэдэнэй шадабари, үүсхэл эдэбхиһээ ехэ юумэн дулдыдаха байна. Гэхэтэй хамта дунда шатын тушаалтадай юрэнхы болон тусхай бэлэдхэлынь үшөөшье бага хэмжээндэ байһаар. Тэдэнэй 1 процентнь дээдэ һургуулитай, 19 процентнь тусхай дунда һургуулитай, 51 процентнь хүсэд бэшэ дунда һургуули дүүргэһэн, 29 процентнь эхин һургуули дүүргэһэн байна. Эдэнэрэй дунда хүдөө ажахын мэргэжэлтэд үсөөн. Бүхы бригадирнууд, фермэнүүдые даагшадай 20,5 процентнь хүдөө ажахын мэргэжэлтэд юм. Имэ байхадаа, эрдэм ухаанай заабари, түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые үйлэдбэридөө хүсэдөөр нэбтэрүүлжэ шаданагүй ха юм даа. Энээнһээ боложо, продукци ехээр абаха арга боломжо бүрин хэрэглэгдэнэгүй.

Хүдөө нютагуудта бүгэдэ ниитын арбан жэлэй һуралсал тухай хуули бэелүүлхэдэ, хүдөөгэй профессионально-техническэ училищинуудта, дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудта кадрнуудые олоор бэлдэхэдэ, научно-техническэ революциин эрилтэдэ хүрэмөөр колхознигуудай юрэнхы эрдэм, техническэ болон соёл болбосоролынь дээшэлхэ болоно. Имагтал энэ ушарта хүн бүхэн дүрбэн тэгшэ боложо шадаха бшуу.

Ф. УШНАЕВ,
Буряадай филналай экономическа шэнжэлэлгын таһагай эрдэмтэ.

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхоздо Чимит-Цырен Гомбоевич Гомбоев хонишоноор 23 жэл хүдэлнэ. Һүүлшын дүрбэн жэл соо түрүү хонишон 100 эхэ хонин бүриһөө 99 хурьга абаа. Мүнөөшье жэлдэ хонин бүриһөө хурьга абажа, дунда зэргээр 4 килограмм 200 грамм нооһо хайшалха уялгатай. Гомбоевой даашын отарада түрүүшын хурьгад абтажа эхилээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ч-Ц. Гомбоев ба тэрэнэй туһалагша Б. А. Аракшеева.

Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

ХУРЬГАНАЙ ҮБШЭНТЭЙ ТЭМСЭХЭ АР[...]

—⊙—

Хүйтэ абаһан нарай хурьгадые уушханай хадхаляа үбшэнһөө аргалха, һэргылхэ дүй дүршэл тухай

—⊙—

Эгээл энэ үедэ үбэлэй шанга хүйтэнөөр урилдэһэн юумэдэл, колхоз, совхоз бүхэндэ нарай хурьгад хэдэя зуугаадаараа адхаржа байна гээшэ. Тиимэһээ абтаһан хурьгадые нэгэшье гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхын тула ехэхэн оролдолго гаргаха хэрэгтэй.

Һайн шанартай, шэмэтэй үбһэ тэжээлээр элбэг газарта, һайса дулаалагдаһан, хуурай зохид дэбдихэртэй байранууд соо хурьга абахада хэзээшье һайн ааб даа. Тиимэ газарта хурьгадай гарзалха ушар үзэгдэдэггүй бшуу.

Илангаяа дороһоо нойтон, хана хаяаһаа шиигтэй, үүдэ, сонхоороо ходоро һүүеһэн, муу байрадал байһан хурьгад хайруулаад, дараад, досооһоо хүйтэ абажа, уушханай хадхаляа (бронхопневмония) үбшэндэ нэрбэгдэдэг. Досоогоо шиигтэй, шэбхэ шээһэнэй эхүүн үнэртэй байра хурьгадта бүришье аюултай. Тиимэ байра соо ороходоо, абаһаар лэ хурьгадай эндэшье, тэндэшье ханяалдажа, арай шамай үрбылдэжэ байхыень харахат. Энэмнай хурьгадай уушханай хадхаляа үбшөөр үбдэжэ, бүхы бэе махабадынь муудажа, үлбэртэжэ эхилһэн үень гээшэ.

Иигэжэ нарай хурьгадай амин хоолойһоо хүйтэ абажа, уушханай хадхаляа үбшөөр үбдэхэнь олон ушардаг. Үбһэ тэжээлээр дутамаг, байра байдалаар муу отарануудта хурьгадынь гол түлэб лэ хүйтэ абажа, уушханай үбшэндэ нэрбэгдээд, олоороо үхэдэг байна.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, нарай хурьгадые наринаар харууһалха, энэ үбшэнһөө һэргылхэ гээшэ хонишод, хурьгашад, мэргэжэлтэдэй мүнөөдэрэй гол шухала зорилго болоно.

Тиимэ гэн гэһээ, манай Буряадай республикада хурьгадай уушханай хадхаляа үбшөөр үбдэхэ ушарые гүнзэгыгөөр шэнжэлһэн тодорхой баримта, энэ үбшэнһөө һэргылхэ арганууд тухай заабари оройдоо үгы байна.

Эгээл энээн дээрэһээ бидэ, Хэжэнгын аймагай ветеринарна мэргэжэлтэд һүүлэй жэлнүүдтэ энэ үбшэнтэй тэмсэхэ, һэргылхын тула бициллин-3 гэжэ эмээр хурьгадай балсан мяха руунь тарижа туршаабди. Бициллин-3 гэжэ эмые малай амидын шэгнүүрэй килограмм бүхэндэнь 25—30 мянган единицын хэмжээнэй хүртэхөөр хараалжа тарихада, тэрэ эм тугал, хурьганай бэедэ 5-6 хоног соо тараад байдаг юм. Тиигээд ерэхэдээ, нилээд үни саг соо тэдэ мал элдэб үбшэндэ абаһаар нэрбэгдэхэгүй болоно бшуу. Энэ эмэй ашагтай үрэтэй байхынь тула хурьгадай уушханай хадхаляа үбшөөр олоороо үбдэдэг үедэнь лэ хараадуулжа таряабди.

Эрдэмтэдэй шэнжэлжэ үзэһэнэй ёһоор, ороной хойгуурхи область, хизаарнуудта ехэнхидээ үбэлэй тэнгһээ хойшо—февраль, март, апрель һаранuудта хурьгад уушханай хадхаляагаар олоороо үбдэдэг, тиигээд май һарада бэлшээридэ гарахадаа, тэдэнэй үбшэлхэнь һураггүй бараг болодог байна. Харин манай республикын эрхэ байдалда гол түлэб хабартаа—март, апрель, май һаранuудта хурьгад хоолой, уушханай үбшөөр үбдэжэ, удаань апрель, май соо тэдэ олоороо гарзалхаяа һанадаг гэжэ ажаглалта дээрэһээ тодоруулагданхай.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, бидэнэр Хэжэнгын совхозой эхэ хонидой бүхы отарануудта ябажа, февралиин 15-һаа эхилээд мартын 25 болотор хурьгадые бициллин-3 эмээр таридаг заншалтай болообди. Илангаяа үбһэ тэжээлээр дутамаг, шиигтэй хүйтэн байратай, мүн хурьгадайнь үлбэр муу отарануудта бүхы хурьгадые эмээр тарингүй, харин муунуудыень шэлээд, оло дахин таридагбди. Юуб гэхэдэ, үлбэр муу хурьгад халтад гэбэл элдэб үбшэндэ нэрбэгдэдэг шуу.

Амин хоолойһоо гү, али дороһоо хүйтэ абажа, уушханай хадхаляа үбшөөр үбдэхэгүйнь тула һэргылжэ, бициллин эмээр тариха аргые бүри 1965 онһоо хойшо Хэжэнгын совхоздо хэжэ эхилээ һэмди. Эгээн түрүүн эхэ хонидой 11 отарада тиимэ хүдэлмэри хэгдээ. Бициллин-3 эмэй 100 мянган единицые 0,5 процентын новокаинда хэжэ шэнгэрүүлээд, хурьгадай балсан мяха руу 10—11 хоноод лэ таридаг һэмди. Тиигэжэ 1965 ондо түрүүшынхеэ 3263 толгой муудаһан, үбшэлһэн хурьгад таригдаа бэлэй. Тэдэ отарануудта хурьгадай эхэһээ һалгаагдахаһаа урда гэдэһэ дотороо үбдэжэ 243 хурьган үхөө, мүн элдэб үбшэнһөө—143 хурьган, харин уушханай хадхаляагаар оройдоол 12 хурьган гарзалаа. Үнгэрһэн жэлнүүдэй шэнжэлгэ дээрэһээ харахада, бициллин-3 эмээр таригдаһан хурьгадай уушханай үбшэнһөө гарзалхань тон үсөөн болодог байна. Жэшээлхэдэ, хонишон нүхэр Хандуевагай отарада бициллинээр таригдаһан 105 хурьгад сооһоо үбэлэй, хабарай үедэ оройдоол нэгэ хурьган уушханай хадхаляагаар үбдэжэ гарзалаа. Мүн бусад отарануудташье иимэрхүү байдал үзэгдэһэн.

Эдэ туршалганууд дээрэһээ харахада, хурьгадые бициллинээр тариха гээшэ алишье талаараа ашагтай байна. Урзанда, нёдондо жэлнүүдтэ уушханай үбшөөр үбдэһэн хурьгадые аргалхын тула бициллин-3 эмээр тарихынгаа хажуугаар норсульфазол ба биоветин эмүүдые үгэлсэжэ туршаабди. Бициллин-3 эмээр хурьгадые хоёр дахин гурба хоноод лэ дабтажа таряабди. Мүн энээнтэй хамта хурьган бүхэндэ 0,5 грамм норсульфазол, 1,0 грамм биоветин эм долоон хоног соо хоёр дахин уулгагдаа.

Амин хоолойһоо хүйтэ абажа, [...] ханай хадхаляа үбшөөр үбдэһэн [...] гад ходо ханяагаад, хүндөөр [...] лалдажа, үбһэ хоол ёһоор эд[...] бэеынь температурын халуун [...] 40,8 градус болодог. Илангаяа [...] һоо ехэ шиигтэй нойтон, [...] агаар мүртэй оруулагдадагтүй, [...] шээһэнэй гашуун үнэртэй ха[...] байһан хурьгад лэ абаһаар [...] шөөр үбдэдэг.

Нёдондо Хэжэнгын совхозо[...] лагша хонишон Ш. Цырен[...] вай отарада абтаһан 429 [...] сооһоонь 193 хурьгад үл[...] ханяадаг, ама, хамарһаань [...] үһа гаргажа, лаб лэ [...] үбдэһэн тэмдэгтэй байгаа. [...] зургааниинь гарзалаа. Ахала[...] нишон Г. Цыденовэй отары[...] хурьгадай 182-ынь хоолой, [...] най үбшэнтэй гэжэ элирүүл[...] Тэдээн сооһоо 51-ниинь [...] али 46,7 процентнь гарзалаа. [...] лагша хонишон Г. Куприяновэ[...] рада 457 хурьгадайнь 192-[...] шэн гэжэ тодоруулагдаад, [...] сооһоо 30-ниинь гарзалаа.

Һаял үбшэлжэ, муудажа [...] байхадань дары элирүүлжэ [...] хэ, тарихадал ашаг үрэтэй [...] Тиигэжэ шадаа һаа, эмээр [...] һанай һүүлдэ 3-4 хоноод [...] хурьгад хараа байса һайжар[...] няхань бараг болодог, те[...] рань түхэлдөө ородог юм. Да[...] үбшэлөөд, муудашоод байгаа [...] эмээр тариха, аргалхада бира[...] гарадаггүй. Жэшээнь, дээрэ [...] һэнэй ёһоор, хонишод Ш. Цыр[...] жиев, Ш. Дондоков гэгшэдэй [...] нуудта үбшэлхэеэ һанаһан [...] дые дары элирүүлжэ, бици[...] тариһан, норсульфазол, би[...] уулгаһанай ашаар түрүүшэ[...] хурьгад гарзалаад лэ, саашаа [...] зогсоогдоо һэн. Харин [...] Г. Цыденов, Р. Куприянов гэ[...] отарануудта үбшэлһэн хуры[...] хожом болошоһон хойно эли[...] дэжэ, эмээр тарибашье [...] анар 30—51 хурьгад гарзалаа.

Дээрэ дурсагдагша эдэ эм[...] дые хэрэглэжэ, хурьгадые эм[...] тиимэшье орёо юумэн үгы. Ве[...] тарнууд, мүн дүршэлтэй хо[...] шье ветфельдшернүүдтэ заал[...] тэдэ эмүүдые өөһэдөө бүр[...] бэлдээд, хурьгадта уулгажа, [...] линээр тарижашье шадаха [...] Эдэ эм домуудые худалдажа [...] хэрэглэхэдэ, хурьган бүхэнд[...] зэргээр 0,55 мүнгэн гараха [...] Теэд абтаһан хурьган бүхэн[...] за хоролтогүйгөөр томо болг[...] даа һаамнай, энээнһээ хэдэн [...] дахин ехэ ашаг олзо оруул[...] бшуу.

Энээнһээ ямар тобшолол [...] гэхэдэ, нэгэдэхеэр, манай Хэж[...] аймагай ажахынууд, мүн рес[...] кын бусадшье аймагуудта [...] хурьгадай хүйтэ абажа, уу[...] хадхаляада нэрбэгдэхэ, үбшэл[...] тула бициллин-3 эмээр та[...] алишье талаараа ашагтай гэ[...] нагдана. Энээнэй ашаар хур[...] уушха, хоолойгоо үбдэжэ гар[...] һураггүй үсөөрнэ.

Хоёрдохёор, хурьгадые уу[...] үбшэнһөө һэргылхын тула эм[...] рихадаа, хэды шэнээн болоһо[...] гадые, ямар хэмжээнэй эмээр [...] хаб гэжэ саашадаа зүбөөр [...] хойлхо шухала.

Гурбадахяар, бициллин-3 [...] тарихын хажуугаар норсуль[...] биоветин эм уулгажа, ху[...] һаял үбшэлжэ байхадань эм[...] ашагтай, хурьгадай гар[...] усадхагдана гэжэ туршалга хар[...]

С. БАТОРО[...]
Хэжэнгын аймагай ветстан[...] главна ветврач, Буряа[...] АССР-эй габьяата ветв[...]

СОВЕТ ЗАСАГ—АРАДАЙ ЗАСАГ

ҺУНГАГШАДАЙ ЗАХЯА, ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ ДҮҮРГЭХЭ

(Баргажанай аймагай Соведэй сессиһээ)

Декабриин һүүл багаар аймагай Соведэй ээлжээтэ сесси боложо, гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр В. М. Бодровой хэһэн элидхэл зүбшэн хэлсээ.

Элидхэлшэ табан жэлэй һүүлшын жэлдэ бүтээгдэһэн ажалай дүнгүүд болон бии байһан дутагдалнууд тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэһэн байна. Гол зүйлнүүд дээрэ тобшо хэлэхэ болбол иимэ.

Аймагай Соведэй гүйсэдком гол анхаралаа хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ, ажахынуудай, промышленна предприятинуудай түсэбэй дүүргэлтэдэ, нютагай Соведүүдэй үүргэ дээшэлүүлгэдэ хандуулһан байна.

Энэ талаар туйлаһан амжалтанууд бага бэшэ бии. Жэшээлхэдэ, Хурамхаанай СМУ-гай, Баргажанай адагай загаһанай комбинадай, харгын 599-дэхи управлениин, Баргажанай СМУ-гай, Хойто электросетьнүүдэй, аэропортын, пристаниин, «Байкалец» колхозой коллективүүд табан жэлэйнгээ түсэб амжалтатай дүүргэв. Үнгэрэгшэ табан жэл соо промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 51405,8 мянган түхэригөөр дээшэлээ. Барилгын эмхинүүд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар 18.690 мянган түхэригэй шэнэ барилгануудые ашаглалгада үгөө.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар аймагай колхоз болон совхозуудай коллективүүд нилээдгүй ехэ ажал хэһэниинь сесси дээрэ элирбэ. Нэгэ хэды баримта дурдаха хэрэгтэй. Луговодууд, мелиораторнуудай хэһэн ажаллаһанай ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ муу бэшэ ургаса ургуулагдаа, 380 мянган центнер гэхэ гү, али 1969 онойхидо орходоо 85 мянган центнер ехэ үбһэн абтаа. Тэжээлдэ силос 156,3 мянган центнер дарагдаһан, 87,4 мянган центнер һолоомон һурилэгдэһэн. 30 мянган центнер куузикугай ургаса абтаһан байна. Тэжээлэй бата бэхи баазатай болохын түлөө илангаяа Баргажанай совхозой. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой коллективүүд ехэ ажал хэһэн байха юм.

Аймагай ажахынууд гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө дүүргэжэ, 1969 онойхидо орходоо 2,4 процентээр ехэ үгөө.

Сельскэ, сомоной Соведүүдэй ажалай ябаса болон үүргэ дээшэлүүлхэ хүдэл аймагай Соведэй гүйсэдком депутадуудай дээрээ хаража, зохисотой хэмжээнүүдые абадаг, туһа хүргэжэ байгаа. Энээнэй ашаар Үүрэг-Шитханай, Һубын, Баргажанай адагай, Хурамхаанай, Гааргын, Баргажанай сельскэ болон поселково Соведүүдэй гүйсэдкомууд ехэ ажал ябуулжа шадаһан байна. Эдэнэр гансал заседанинуудые, сессинүүдые зарлажа, шухала асуудалнуудые зүб мүрөөр зүбшэдэг, элдэб организацинууд болон эмхи зургаануудай ажал шалгажа байдаг бэшэ, түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ үргэн олониитые хабаадалсуулдаг байһаниинь һайшаалтай. Амжалта туйлаһанайнгаа түлөө Үүрэг-Шитханай, Гааргын сельскэ Соведүүдэй гүйсэдкомууд хоёр кварталда республикын Министрнүүдэй Соведэй мүнгэн шанда хүртэһэн байха.

Залуу үетэниие һургаха ба хүмүүжүүлхэ, ажалшадай эрилтэнүүдые дүүргэхэ талаар хэгдэһэн ажал тухай соёл культурын, хэлхээ холбооной, медицинын, наймаанай эмхинүүдэй, арадай хиналтын зургаануудай ажал хүдэлмэри тухай элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр хэлээ.

Мүн бии байһан дутуу дундануул, тэдээнэй шалтагаанууд тухай В. М. Бодров тодорхой баримтануудые дурдаа.

Промышленна предприятинууд соо Баргажанай, Онёогой леспромхозууд табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэ шадаагүй. Юундэб гэхэдэ, модо һайнтай шэнэ газарнуудые эдлээгүй, техникээ дүүрэн хэрэглээгүй.

Барилгын организацинууд барилгын шанар дээшэлүүлнэгүй. Нютагай предприятинууд ажалшадай эрилтэнүүдые дүүрэн ханганагүй, хэрэгтэй шэнэ зүйлнүүдые бардамаар үйлэдбэрилнэгүй.

Хүдөө ажахын гол дутагдалнууд юун бэ гэхэдэ, эбэртэ бодо малай, хонидой, адуунай тоо толгой олошоруулха түсэб аймаг соо дүүргэгдээгүй. Энэ талаар илангаяа Карл Марксын, XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд, Баргажанай совхоз бирагүй дүн туйлаа. Гүрэндэ шанар муутай продукци, шэгнүүр багатай мал худалдагдана. Малай үүлтэр һайжаруулагданагүй. Һайн үрэһөөр тарилга хэгдэнэгүй.

Эдэ мэтэ дутагдалнуудые саг дарыдань усадхахын тула аймагай Соведэй гүйсэдком предприятинуудай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ шанга эрилтэнүүдые табиха, зохихо шиидхэбэринүүдые абаха ба тэдэнэй дүүргэлтые шалгажа байха ёһотой аад, хараадаа абаагүй.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаһан депутадууд гол түлэб гүйсэдкомой ажалда бии байһан дутагдалнуудые шүүмжэлһэн, дурадхалнуудые оруулһан байна.

Жэшээлхэдэ, Баргажанай совхозой директор Н. И. Михайлов ажахын гол һалбаринуудые оньһожоруулха, энэ талаар ажахыда хэгдэжэ байһан ажал тухай дэлгэрэнгыгээр хэлээ. Үшөө хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ гээшэ шухала асуудал гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Юундэб гэхэдэ, зарим ажахынуудай түсэбөө дүүргээгүй үнгэрхэдэнь, гүйсэдком хүтэлбэрилэгшэ эдһээнь шангаар асуудаггүй. Ажалайнтаа түлөө харюусадаггүй дээрэһээ тэдэнэр һанаа ямар ябадаг. Энээниие саашадаа болюулхые үгэ хэлэгшэ дурадхаа.

—Һунгагшадай захяа болон эрилтэнүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ аймагай Соведэй гүйсэдком анхарал табидаггүй. Жэшээлхэдэ, Хилгана Боро гол хоёрой хоорондо харгы заһабарилха, энэ маршрудаар автобус ябуулдаг болгохо тухай захяанууд олон дахин хэлсэгдэбэшье, дүүргэгдээгүй үлэшөө,—гээд XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр С. И. Тараскин тэмдэглээ.

Культурын ба медицинын талаар ажалшадай эрилтэнүүдэй гүйсэд хангагдадаггүй байһан тухай Баргажанай адагай поселково Соведэй түрүүлэгшэ депутат В. М. Ржепковский гэгшэ хэлээ. Тэндэхи больницын байра бага, загаһанай комбинадай шэнэ клубай барилга унжагайрна. Энээниие түргэдхэхэ талаар аймагай Соведэй гүйсэдком һаналаа табинагүй гэжэ саашань тэмдэглээ. Тиихэдэ хамтын үүсхэлээр баригдаһан ретрансляторай ээзгүй дээрэһээнь телевизор муугаар харагдана.

Үгэ хэлэһэн аймагай прокурор М. Б. Сосов, аймагай Соведэй гүйсэдкомой культурын таһагые даагша А. К. Филиппов, Баргажанай совхозой һаалишан Д. Колмакова, Барханай сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Б. С. Гармаев бии байһан дутуу дундануудые усадхаха талаар хэдэн дурадхал оруулһан байна.

Н. ГАЛДАНОВ.

Хурамхаанай аймагай Майск тосхоной почтын таһаг аймаг соогоо түрүү һуури эзэлжэ, түсэбөө ходо 110—120 процент хүрэтэр дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): почтальон Люба Гармаева, почтын таһагые даагша Александра Санданова, почтальон Валя Молокова гэгшэд ажалда.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МАЛШАДТА АЙЛШАЛБА

Түгнын хүдөөгэй соёлой байшангай агитбригадын гэшүүд «Эрдэм» совхозой 2-дохи, 3-дахи отделениин холын фермэ, гүүртэнүүдтэ ажалладаг малшадта һаяхана айлшалба. Мүн гахайн фермэ ошоһон байна.

Тэдэнэрэй программада аман үгын журнал бии. «Съездһээ съезд хүрэтэр» гэһэн гаршаг доро журналай түрүүшын хуудаһан нээгдэнэ. Нютагайнгаа ажалшадай туйлаһан амжалта болон партиин XXIV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тулада тэдэнэрэй хараалһан түсэб, уялганууд тухай энэ хуудаһан соо хэлэгдэнэ.

«Манай Эхэ орон 4 жэлэй туршада» гэһэн һонирхолтой темээр хоёрдохи хуудаһан нээгдээ. Энэ хугасаа соо хүгжэлтын замаар Эхэ оронойнгоо асари ехэ алхам хэһэн тухай совхозой парткомой секретарь А. Д. Доржиев дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө.

Гурбадахи хуудаһаниинь агуу ехэ композитор Бетховеной намтартай малшадые танилсуулна. Тэрэнэй зохёолнуудай яажа зохёогдоһон тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Малшадтай болоһон уулзалгын түгэсхэлдэ агитбригадынхид ехэ концерт харуулаа. Хүүгэдэй саадай хүдэлмэрилэгшэ Г. Михалева, жолоошон Ю. Черных, токарь Г. Трофимов гэгшэд элдэб олон яһатанай хатар болон дуу бэлиг шадабаритайгаар гүйсэдхэжэ, харагшадай анхарал татаба.

Г. БРЫЛЕВА.

Мухар-Шэбэр.

СОЁЛШОД—МАЛШАДТА

ХАРЮУСАЛГАТАЙ, ХҮНДЭТЭЙШЬЕ

Уни бутарма дулаан клубтаа хүнүүд олоороо сугларанхай, концертын эхилхые хүлеэһэн янзатай абяагүйхэн һууха юм. Уданшьегүй хилэн хүшэгэ хоёр тээшээ һолжорон задаржа, саанаһаа нэгэ эхэнэр хүн гараад:

— Нүхэд, концертын урдахана хөөрэлдөө хэхэдэмнай яахаб, юун гэжэ һананат? — гэжэ хандаба.

— Болоно ааб даа. Теэд ямар асуудалаар?

— Ямаршье асуудалаар хамаагүй. Шадал зэргээрээ хөөрэхэб. Совхозойнгоо ажабайдал тухай хөөрэлдэхэмнай гү?

— Уласхоорондын байдал тухай хөөрэжэ үгыт. Газетэ уншадаг, радио шагнадагшье һаа, мэдэхэ хүнэй хөөрэхые шагнахада бүришье зохид шуу, — гэжэ нэгэн дурадхаба.

Тиигэжэ Хэжэнгын совхозой Красный Яр нютагай клубые даагша Л. Орлова ээлжээтэ хөөрөөгөө һаяшаг эхилээ бэлэй. Уласхоорондын байдалые Советскэ правительствын гадаадын политикатай холбон байжа хөөрэхыень шагнахада, үнэхөөрөөшье һонирхолтой. Элдэб һонин жэшээнүүдые хэрэглэхэһээ гадна, совхозойнгоо байдалые халта дурдаадхидаг. Одоо хөөрэхөөр юумэн тэрээндэ бии даа. Наймадугаар түсэбтэ табан жэлэй туршада туйлаһан асари ехэ амжалтанууд... Тиихэдэ совхоздонь хэлэшэгүй ехэ хубилалта болоо. Нютагайхидайнь ажаһуудал нилээд һайжараа, культурна эрилтэньшье хубилаа. Хориин аймагай Онинoборскын соёлшодой үүсхэлые дэмжэжэ, үбэлэй үедэ малшадые али бүхы талаарнь түгэс һайнаар хангаха гэжэ шиидэнхэй байһандань нютагайхидынь баясаха юм.

Тиигэжэ концерт захалжа, зал соо альга ташалган наяршоо һэн.

Хэнэйшье мэдэһээр, хүдөөгэйхидэй культурна эрилтые сүм хангахын тула нилээд оролдолго гаргаха, эмхидхэлэй ажал ябуулха хэрэгтэй бшуу. Бүхы юумэн эдэбхи үүсхэлһээ, оролдолгоһоо дулдыдаха болоно. Хэжэнгын совхозой Красный Яр нютагай клубые даагша Л. Орлова ходо эдэбхи үүсхэл гаргажа, нютагайхидайнгаа магтаал һайшаалда хүртэжэ байдаг.

Бэрхэшээлнүүд саг үргэлжэ дайралдана. Клубыньшье шэб шэнээр һэльбэн заһагдаха болонхой. Тиигэбэшье Л. Орлова гэншэжэ ябадаггүй. Үнгэрэгшэ намар нютагай залуушуулые суглуулаад, клубаа шэнэлһэн, оёор, ханыень дулаалһан юм.

— Гансаараа мүртэй юу хээдхихэ һэмбиб. Нютагай залуушуул, илангаяа комсомолшууд ходо туһална,— гэжэ Л. Орлова хөөрэдэг.

Зүб даа. Нэн түрүүн эдэбхитэдтэ тэрэ түшэглэнэ. Тиимэһээ бэрхэшээлнүүдһээ айнагүй. Ажал хүдэлмэриингөө маяг шэнжые ходо хубилгажа, һонирхолтой болгохые оролдоно. Газааһаань харахада бирагүйшэг аад, досоонь одоол гоё даа. Ёһотой эзэн хүнэй шэмэглэһэн гэжэ һанахаар. Стенд, монтаж, социалис уялга... һаалишан, хонишон бүхэнэй хэр зэргэ ажалладагые харуулһан дүнгүүд бии.

— Түсгаар баянистгүй дээрэһээ тулгардаха ушар заримдаа гарана. Ехэнхидээ сүлөөгүй байдаг. Зарим ушарта баянистгүйгөөр концерт табинабди. Муу ааб даа, теэд яахабши. Энэ асуудалаар совхозой дирекцидэ, парткомдо, аймгүйсэдкомой соёлой таһагташье хандаа һэмди. Найдуулхынь найдуулдаг аад лэ, энэ асуудал мүнөө болотор шиидхэгдээгүй байһаар,—гэжэ Л. Орлова хөөрэнэ.

Ажал хүдэлмэридөө бүхы сэдьхэлээрээ оролсоһон хүнэй үгэдэ этигэнгүй яажа болохоб. Хэды тиигэбэшье Л. Орлова клубайнгаа нэрэ хүндые бүри өөдэнь үргэхые оролдоно. Клубайнь дэргэдэ уран һайханай бүлгэмэй кружок хүдэлнэ.

Үнгэрэгшэ намар тэрээндэ имагтал партийна даалгабари үгтөө. Эхин политһуралсалай кружок хүтэлбэрилжэ, марксизм-ленинизмын классигуудай зохёолнуудтай хүнүүдые танилсуулхадань бүришье харюусалгатай, хүндэтэйшье ха юм.

Л. УГРЮМОВ.

Хэжэнгэ.

ШЭНЭ ЭРИЛТЭДЭ ХҮРЭМӨӨР АЖАЛЛАХА

(Улаан-Үдын аймагай Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхитэдэй суглаанһаа)

Улаан-Үдын аймагай сомоной, сельскэ Соведүүдэй депутадуудаар 428 хүдэлмэришэн, колхозник, интеллигентнэр һунгагданхай. Эдэнэрһээ гадна, нютагай Соведүүдэй хүдэлмэридэ ниитын олон эмхинүүд, хүдөөгэй эдэбхитэд хабаадалсана. Арадай этигэмжэтэд, түлөөлэгшэдэй эды ехэ хүсэ ба үүсхэлые, нютагай засагай зургаануудай үүргые зүбөөр эмхидхэн хэрэглэхэ гээшэ шухала зорилго болоно гээд партиин райкомой секретарь нүхэр П. И. Бутковскиин элидхэл дотор онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

«Ажалшадай депутадуудай сельскэ болон поселково Соведүүдэй хүдэлмэри һайжаруулха тухай» партиин ЦК-гай тогтоолые дүүргэлтэ болгон, аймаг доторхи нютагай Соведүүд ажалай шэнэ амжалтада олон түмэниие эмхидхэн зоригжуулха үүргэеэ нилээд дээшэлүүлжэ байнхай. Тиин аймагай колхоз, совхозуудай, промышленна предприятинуудай табан жэлэйнгээ түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхэ ябадалда сельскэ, сомоной Соведүүдэй хубитань яһала бии. Тэдэнэй, түйсэдкомуудай, саг үргэлжын комиссинуудай халуун хабаадалгын ашаар һуурин тосхонууд болбосон түхэлтэй болоно, хүн зоной байдал улам һайжарна. Табан жэлэй туршада олон шэнэ барилга бодоо. 3 һургуули, 7 клуб, 2 интернат, 14 магазин, 2 столово гэхэ мэтэнүүд ашаглалгада үгтөө. Ганса 1970 ондо ажахын, соёл культурын, ажаһуудалай шэнэ барилгануудта аймаг дотор 1 миллион 667 мянган түхэриг гаргашалагдаһан байха юм.

Нютагтаа ажахын ба соёлой байгуулалта ударидаха эрхэ түлөөлгэеэ, улам үргэдхэгдэжэ байгаа материальна арга боломжоёо ашаа үрэтэйгөөр хэрэглэдэг сельскэ, сомоной Соведүүдэй тоодо нэн түрүүн Ивалгын, Ехэ-Куналейн, Гурэльбэн сомсельсоведүүдые дурдаад, тэдэнэй ажал ябуулгын һайн жэшээнүүд тухай элидхэлшэ тогтоһон байна.

Гахэтэй хамта эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшадай шиидхэгдээгүй асуудалнуудта, дутуу дундануудта гол анхаралаа хандуулһаниинь гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, нютагтахи хуули засаг түлөөлхэ эрхээ һулаар хэрэглэжэ, тэндэхи ажахын ба соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ хүсэд нүлөөлжэ шадаагүй сомоной, сельскэ Соведүүд аймаг дотор үшөөл бии. Жэрэмэй, Хүйтэнэй, Оронгын, Гильбэрэй сомсельсоведүүд эмхидхэлэй, захиргаанай хүдэлмэреэ һулаар ябуулна гэжэ шүүмжэлэгдээ.

Саашадаа хайшан гээд хүдэлмэреэ һайжаруулха, дутуу дундануудаа дары усадхаха зэргэтэйбибди гэжэ суглаанда хабаадагшад дэлгэрэнгыгээр зүбшэн хэлсэжэ, дурадхал болон ажаглалтануудые һанамжалһан, тодорхой хэмжээнүүдые хараалһан байна.

Сельскэ, поселково Соведүүдэй гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэрэй Бүхэроссиин зүблөөндэ хабаадагша, Ивалгын сельскэ Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Черненко зүблөөнһөө асарһан бодолоо хубаалдажа, сельскэ Соведэйнгээ бодото байдалһаа уламжалуулан, һони һонин һанамжа хэлэһэн байна. Хүдэлмэреэ улам нарижуулан һайжаруулха, аша үрэ ехэтэй болгохо, илангаяа Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын коллективэй түсэб даабаринуудаа дүүргэхэ хэрэгтэнь туһаламжа үзүүлхэ тухай Соведэй, тэрэнэй гүйсэдкомой хараалһан хэмжээнүүдые эдэбхитэнэй суглаан һайшаагаа.

Сельскэ Соведэй харьяата газар дээрэ туршалга-үйлэдбэриин ажахыһаа гадна, хэдэн томо предприяти, эмхи зургаанууд бии. Соёлой, ажаһуудалай эмхи зургаануудай, предприятинуудай шэнэ барилгын гаргашада ондо ондоо организацинуудай мүнгэ хамталжа, сельскэ бюджедээр мүнгэ һомололсожо, саашадаа барилга хэхэ гэжэ байһан тухайдаа нүхэр Черненкын хэлэхэдэ, суглаанда хабаадагшад һонирхон шагнаа. Ивалга тосхон генеральна түсэбэй ёһоор, хажуу тээшээ бэшэ, өөдөө ургаха гэхэ гү, али саашадаа шэнэ барилга, байрын гэрнүүд олон дабхараар баригдахаар хараалагдана.

Нэгэ сельсоведэй газар дээрэ, нэгэ тосхон соо байһан предприяти, организацинууд хоорондоо үгэеэ ойлголсожо, хамтынгаа аша туһада оролдохо ёһотой байһан тухайдань Тарбагатайн быткомбинадай директор депутат нүхэр Г. Ц. Гусяков хэлэбэ. Сельсоведэй гүйсэдкомой оролдолго гаргажа, Тарбагатай тосхониие бүри болбосон болгохо тушаа һаналаа табиха саг тулаа. Жэшээлхэдэ, тэндэ томо котельнэ барижа, мүнөө байгаа 13 жэжэ котельные болюулха шухала. Предприяти, организаци бүхэн жэжэ котельнэнүүдтэ гүрэнэй хэды ехэ мүнгэ үлүүсэ гаргашалнаб, түлишэ, электрын хүсэ ямар бага аша үрэтэйгөөр ашагланабибди гэжэ хүтэлбэрилэгшэ бүхэнэй тооложо, бодожо үзэдэг байбал, хамтын котельнын барилгада хэрэгтэй хубита мүнгэеэ уни хада оруулха һэн. Эндэ нэн түрүүн тэдэниие хэн идхаха, эмхидхэхэ зэргэтэйб? Сельскэ Соведэй гүйсэдком, тэрэнэй түрүүлэгшэ иимэрхүү асуудалнуудые шиидхэхэ уялгатай.

Сельскэ, сомоной Соведүүдэй, гүйсэдкомуудайнь эмхидхэлэй хүдэлмэри һула, тэрэниие эдэбхижүүлхэ шухала тухай «Коммунизм» колхозой парткомой секретарь нүхэр Г. Э. Санжиев, Гурэльбын сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр И. Г. Загузин, республикын Министрнүүдэй Соведэй эмхидхэлэй таһагай инструктор нүхэр К. К. Корнеева гэгшэд хэлээ.

Эдэбхитэдэй суглаанда нютагай промышленностиин министр нүхэр М. Ф. Завгородняя, аймагай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Д. А. Шикуло хабаадажа, үгэ хэлэһэн байна.

А. НАГАСЛАЕВ.

МОНГОЛ ОРОНҺОО МЭДЭЭСЭНЭ

ЕХЭ АМЖАЛТЫН ТҮЛӨӨ

Социализм байгуулжа байгаа Монгол оронoй ажалшад аха дүү совет арадай амжалтаар омогорхон баясажа байдаг гээшэ. Совет арадай суута эрдэм ухаанай хүсөөр һарада ошоһон «Луна-17» гэдэг автомат станци, мүн тэндэ буулгагдаһан «Луноход-1» автомат аппарадай ажаллажа, шэнжэлгэ хэжэ байһаниие монгол ажалшад тон ехэ баяртайгаар хүлеэн һонирхоно. Коммунизм байгуулжа байгаа совет арадай али бүхы илалтанууд бидэниие шэнэ амжалтада уряалдаг, зоригжуулдаг байна. Монгол Арадай Республикын саада захын аймаг болохо Үмнэговь (урда губи) аймагай Сэврээ сомоной «Социализмын зам» нэгэдэлэй (колхозой) ажалшад 1970 oниие ажалай шэнэ амжалтануудаар үдэшэбэ. Манай нэгэдэл үнгэрэгшэ жэл соо малай түл абаха түсэбөө 4.000 гаран толгойгоор үлүүлэн дүүргэжэ, ниитынгээ малай тоо толгой олошоруулха даалгабаряа 110,5 процент бэелүүлээ.

Тиихэдэ гүрэндэ мяха, нооһо худалдаха түсэбөө баһал үлүүлэн дүүргэһэнэй, мүн хүдөө ажахыһаа абаһан продукциингаа шанарые 9,1 процентээр дээшэлүүлһэнэйнгээ түлөө нэгэдэлнай 300 шахуу мянган түхэригэй шан абаа. Һалбари бүхэндөө ажахын тоосоо нэбтэрүүлһэнэй ашаар нэгэдэлэймнай олзо доход жэл бүри дээшэлнэ.

Нэгэдэлэй гэшүүд МНРП-гэй ЦК-гай 8-дахи пленумэй шиидхэбэриие бэелүүлэн, ажал хүдэлмэридөө шэнэ эдэбхи үүсхэл гаргажа, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлжэ шадаһан байна. Тэрэнэй ашаар 1970 оной туршада манай нэгэдэлэйхидэй дундаһаа түл абалгаар оронoй чемпионой нэрэ зэргэдэ 4 хүн, аймагай чемпионой нэрэ зэргэдэ 9 хүн гараба. Тиигэжэ нэгэдэлэй чемпион гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхэ улад олошорно.

«Социализмын зам» нэгэдэлэй гэшүүд 1970 ондо туйлаһан амжалтануудаа батадхан, шэнэ гараһан 1971 ондо Монголой хубисхалай 50 жэлэй ойе ажалай бүри үндэр илалтаар угтахын түлөө социалис мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлбэ. Нёдондо жэл манай нютагта ган гасуур байбашье, ажалшадай оролдолгоор малай үбһэ тэжээл, хашаа байранууд яһала һайнаар бэлэдхэгдээ һэн. Энэмнай үбэлэй хүшэр үедэ адууһа малаа гарзагүй ондо оруулха арга нүхэсэл болоно. Монголой хүдөөгэй ажалшад иигэжэ шэнэ жэлдэ шэнэ амжалта туйлахын түлөө шармайн оролдожо байна.

Амгалангын ЦООЖ,

«Социализмын зам» нэгэдэлэй главна бухгалтер.

—⊙—

Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын бүд нэхэгшэ Валентина Бабушкина хоёр станок дээрэ хүдэлжэ эхилһээр үнинэй. Тэрэ халаанайнгаа даабари 110 процент дүүргэнэ гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур 3 метр сэмбэ нэхэнэ. Ажалдаа амжалта туйлаһанайнь түлөө Валентинада коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ зэргэ олгогдонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Бабушкина.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

—⊙—

ШЭНЭ БАЙРАЯА ТОЛЛОБО

АРШААН ТОСХОНДО ХЭЛХЭЭ ХОЛБООНОЙ ТАҺАГАЙ БОЛБОСОН ТҮХЭЛТЭЙ ШЭНЭ БАЙШАН БАЙГША ОНОЙ ЭХЕЭР АШАГЛАЛГАДА ҮГТЭБЭ.

ЭНДЭ АТС-эй ОНЬҺОН АРГААР ХҮДЭЛДЭГ 100 ТЕЛЕФОНТОЙ СТАНЦИ, ТЕЛЕГРАФНА ОНЬҺОН ТҮХЕЭРЭЛГЭ, ГОРОДУУД ХООРОНДО ХӨӨРЭЛДЭЖЭ БАЙХА ТЕЛЕФОН ТОДХОГДОО.

МҮН ТУС ТАҺАГАЙ ДЭРГЭДЭ НӨӨСЭЛГЫН КАССА БИИ ЮМ.

Т. ЛОБСАНОВ.

ҺҮҮЛЭЙ ПОЧТОҺОО

Баһал голодоһон

Поэт В. Петоновой шүлэгүүдэй согсолбориин «Гал гуламта» гэһэн ниитэ гаршагтай шэнэ ном Буряадай номой хэблэлээр 1970 ондо 1500 хэһэгээр барлагдан гараһан байна. Энэ ном республикымнай номой магазинуудта һаяшаг лэ хүрэжэ, худалдаанда гаража эхилээ.

Ном уншаха дуратайшуул нютагайнгаа хүбүүнэй зохёолые баяртайгаар хүлеэн абаа. Шэнэ шүлэгүүдые һонирхон уншажа захалһан зарим нүхэд голхорһон, гомдоһоншье байна. Юун болооб? ...Баһал үнөөхи алдуунууд. Дутуу хуудаһанууд...

«Алтан гуурһатан» гэжэ шүлэг 14-дэхи хуудаһанһаа эхилнэ. 15—16-дахи хуудаһануудта үргэлжэлөөд:

Байгаалиин баялигые
һохор хүн хаража
бирадаггүй.
Байгаалиин гоёые
һохор хүн
шэхэндээ шагнадаг,
һаршаганан байхые
һохор зүрхөөрөө
обёорон шэртэдэг,
һанаан сэдьхэлэйнгээ
хурса нюдөөр
нэбтэ гэтэдэг.

...гээд лэ таһалдашана. Тиигээд саашадаа 17-һоо 32-дохи хүрэтэрөө хуудаһануудынь үгы. Харин 33-һаа 48-дахи хүрэтэрхи хуудаһанууд хоёр дахин ном соогоо орошоһон байха юм. Номойнь гаршаг соо заагдаһан арбан хоёр шүлэг үгы.

Хэнэй гэмээр гараһан алдуу гээшэб? Номой һүүлшын хуудаһан дээрэ редактор М. Ж. Самбуев, художественно редактор П. С. Гурьянов, техническэ редактор Д. Б. Батоцыренова, корректор В. Б. Раднаева гэжэ бэшэгдэнхэй. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи хэблэлэй хэрэгые эрхилхэ управлениин харьяата типографида, Улаан-Үдэ хотодо хэблэн гаргагдаба гэжэ зааһан байна.

Манай газетын уншагшадай зүгһөө эдэ алдуунуудые ажаглан элирүүлжэ, хэблэлэй голодоһото продукци хойшодоо гаргагдаггүй болохые хүсэжэ эльгээһэн бэшэгүүдһээ эдэ мүрнүүд абтаба.

«Байгал» журналай 5-дахи номер баһал иимэ алдуутай холижо худхалдашаһан хуудаһануудтай гэһэн уншагшадай шүүмжэлэл манай газетын 1970 оной ноябриин 20-ной номерто толилогдоһон юм.

БУРЯАД ШҮЛЭГЭЙ ХҮГЖЭМ

1. АЯЛГЫН БИИ БОЛОЛГО

Буряад уран зохёол шэнжэлэгшэдэй худэлмэринүүдтэй танилсахада шүлэгүүдэй ритмэ абянуудайнь хабсарал, аялга дуун, хүгжэм тухайнь ехэ хэлэгдээгүй байха юм. Гэхэтэй хамта, манай поэдүүдэй шүлэг зохёолгын дүй дүршэл харахада, элдэб һонин туршалганууд дайралдана. Бидэ мүнөө өөһэдынгөө ажаглалтын зарим тэдые дурсахамнай. Уншагшад, поэдүүд өөһэдынгөө һанамжануудые хэлэнэ бэзэ.

Хэнэйшье мэдэһээр, дүшөөд, табяад онуудһаа урагшанхи шүлэгэй зохёолнуудай гол шэнжэнь толгой холбуулалга байгаа. Рифмэнүүдые хэрэглэлгэ һүүлэй үедэород поэзиин нүлөөнһөө дулдыдажа абтанхай. Энэ шэнэ туршалгаһаа болоожо буряад шүлэгэй аялга дуун гэхэ юм гү, али хүгжэм хубилбашье, уг узуураараа буряад хэлэнэйнгээ (гансал өөртэнь бии байдаг) жама ёһонуудай үндэһөөр лэ зэдэлдэг байна. Хэрбээород поэзидэ удха аялга хоёрынь шүлэгэй мүрнүүдтэ эсэстэ ниилэжэ, поэдэй бодол элирүүлдэг һаань, буряад поэзидэ энэмнай шүлэгэй эхиндэ бии болоно. Жэшээнь:

Захайман, буурал Захайман гү,
Захаараа үндэртэй нютаг байха.
Заялһан нүхэршни хэм гэнэ гү,
Заянай налархай басаган байха.
(Д. УЛЗЫТУЕВ «Ая ганга»).

Эдэ мүрнүүдтэ дабталга параллелизм хэрэглэгдэхэһээ гадна, адлишуугаар үгүүлэгдэдэг үндэһэтэй (Захайман—Захаараа, заялһан — заяана) үгэнүүдэй хүсөөр тус шүлэгэй аялга бии болоһон байна. Гэбэшье хорёод онуудта зарим ахамад поэдүүд толгой холбуулгын хажуугаар рифмэ хэрэглэдэг байһан.

Эдир наһанай эршэдэлгэ
Эдээн бүхэндэ элирхэй.
Толормо ажалай үрэ дүн
Тосхон бүхэндэ тодорхой.
(«Эдир наһан» Б. БАЗАРОН).

Эндэ «элирхэй», «тодорхой» гэһэн үгэнүүд рифмэ болоод байна. Тиибэшье шүлэгэй аялга мүрнүүдэй эхиндэ хэрэглэгдэһэн «эдир», «эдээн», «толормо», тосхон» гэһэн үгэнүүдэй абяанһаа бии болоно бшуу даа. Тиимэһээ энэ шүлэгтэ поэт зохёолойнгоо удхые рифмын хүсөөр гаргаа гэжэ хэлэхэ аргагүй байнабди. Зүгөөр һүүлэй үеын бэлигтэ поэдүүд, тон ород поэзиинхидэ адляар рифмэ хэрэглэжэ, мүн буряад үгэнүүдэйнгээ, хэлэнэйнгээ арга боломжо хэрэглэжэ, шүлэгэйнгөө мүрнүүдэй эсэсэй үгэнүүдтэ, энээхэн эсэсэй үгэнүүд шадар бии болоһон аялга, удхада уншагшын анхарал хандуулжа шададаг болоһон.

Сахилиа шубуунай хурданиие
Сагаалсаар тудажа бираагүй гэлэйл.
Сагаан сэдьхэлтэ Шилдэй Зангиие
Саазаршье харида баряагүй бэлэйл.
(«Шилдэй Занги».
Н. ДАМДИНОВ).

Шанха дээрэм наран. Галаараа
Шаражал байна шүлэгэйм толгой.
Шадалай хүрэмэ шанга зулаараа
Шатаажал байна сэсэгэйм малгай.
(«Далайда нэмэри».
Ц. ГАЛСАНОВ).

Эдээхэн бадагуудта толгой холбуулалга хэрэглэгдэнхэй, гэбэшье рифмын урагшатайгаар һуурияа олоһоной ашаар шүлэгэй аялга мүн мүрнүүдэй эсэстэшье бии боолсоно. Юундэб гэхэдэ, авторнууд буряад хэлэндэ үзэгдэдэг адлихан суффикснууд болон залгалтануудһаа гадна, нэгэ янзаар дуулдадаг ондо ондоо үгэнүүдые, үнгэржэ ерэхэдээ хэдэн һубаряа үгэнүүдые рифмэлэн тааруулаа. Иигэжэ бүхэли үгөөр һубариһан хэдэн үгөөр рифмын шэнжэ гаргаагүй һаа, хэршье үгын һүүлэй залгалтануудые (ородто адляар) рифмэлэ, туһа болохогүй байгаа.

Үшөө нэгэ ондоо жэшээ дурдая.

Анха түрүүнхи алхамаа хээлби,
Абатаяа бэшэ, эжытээ зэргэлэн.
Анха түрүүнхи үгэеэ хэлээлби,
Абаяа бэшэ, эжыгээ нэрлэн.

М. Самбуев энэ шүлэгтөө, рифмэ хэрэглэһэнээ заал һаа харуулха гээгүй, харин гол бодолымнай «эжы» гэһэн үгэдэ хандуулба. Тиихэдээ энэ үгые рифмэдэ абаашаагүй, харин шүлэгэйнгөө мүрнүүдэй дунда үлөөгөөд, эхинэй адли сохилтотой, үгүүлбэритэй «анха», «абатаяа», «абаяа» гэһэн үгэнүүдтэ бодолымнай хандуулна, тиихэдэнь бидэ энэ рифмэтэй бадагые юрын толгой холбуулһан шүлэг мэтээр уншанабди. Нүгөө залуу поэт В. Намсараевай «Һолонгын долоон үнгэ» гэһэн шүлэгэй нэгэ бадаг абая.

Дабхаряатан ошогшо
он жэлнүүд гэбэл,
Духаряатан байгша
олон шэлнүүд бэшэл.

Энэ бадаг соо шүлэгэй мүрнүүдэй эхинэй, дундахи, һүүлшын үгэ бүхэн булта рифмэлэгдэнхэй. (Дабхаряатан—духаряатан, ошогшо—байгша, он—олон, жэлнүүд — шэлнүүд, гэбэл — бэшэл). Эндэ автор үгэнүүдэй залгалтануудые хубилган рифмэлхэ гэжэ оролдоогүй, нэгэ абяатай үгэнүүдэй аялгануудые ниилүүлжэ рифмэ бии болгоод, хии ошоогүй, туһатай үнгэрһэн саг тухай бодол уншагшада үзүүлнэ.

Иигэжэ буряад шүлэгтэ рифмэ бии болоожо, тэрэнэй арга боломжые, аялга дууе баяжуулбашье, үндэһэн хэлэнэймнай онсо шэнжэтэй холбоотой толгой холбуулалгые хүсэд түрижэ шадаагүй, шадахашьегүй хэбэртэй байна. Юундэб гэхэдэ, шүлэгэй мүрнүүдэй хүгжэм эхинэйнь аялгануудһаа захалалсаһан байхадаа, зохёолойнгоо удхые бүри хурсаар гаргахадань поэдтэ туһалалсана бшуу. Тиимэһээнь нэгыень нүгөөдэнь түрюулхэгүйн түлөө элдэб арга шэди гарган, поэдүүд али алинииеньшье зэргэ хэрэглэжэ, шүлэгөө баяжуулна. Жэшээнь, Николай Дамдинов поэмэнүүдтээ шүлэгэйнгөө мүрнүүдые ута болгожо толгой холбуулалга рифмэ хоёрые үлөөхэдэнь, поэзинь бүри дэлисэтэй хурса, хурдан аялгатай болоно.

Эдэ нарһадай
һуурижаһан байса
Эрмэг болоожо
далайһаа зурыгаа өөдөө.
Огторгой эндэһээ
оройдоол нэгэ далайса,
Далайе шэлээ һаа,
нэгэл алхам оройдоо.
(«Шэнхинээтэ нарһад»).

Энэ туршалгадаа Н. Дамдинов гансаараа бэшэ. Олон бэлигтэ поэдүүд урдань гансал һанаад лэ, һоёогойнгоо хүрэхэгүйдэ орхигдодог юумэнүүдээ урмашамаар мүнөө хэдэг болоо, буряад шүлэгэйнгөө хүгжэмые, аялга дууе элдэб янзаар, дура зоргоп соогоо ханхинуулжа шадана, элдэб шэнэ абяануудые бии болгожорхино.

Һара пэрантай жэшээлнэлши
Һаргама инаг гансаяа,
Магтаалта дуран гээшэшни
Минии лэ номдо байдаг хаяа?
(«Нара буляалдаан».
Ц-Б. БАДМАЕВ).

Хэнтэй уулын хормойһоо
Харьялан гараал Сэлэнгэ
Монгол тала орёоһоор
Яраал долгёо дэлиlги.
(«Байгалай һэбшээн».
В. ПЕТОНОВ).

Нангин тоонто
Нютагайм газар сэсэгтэй,
Нангин тоонто
Нютагайм тэнгэри гэрэлтэй.
(«Тоонто» Вл. НАМСАРАЕВ).

Адуун талын арюун зулын,
Арюун үнгын сарюун дайдын
Аглаг үеһөө абтаһан хадаа,—
Ая гангам мандаг намдаа!
(«Адуута тала».
С. АНГАБАЕВ).

Ямар ондо ондоо, бэе бэедэз адли бэшэ бадагууд бэ! Түрэл хэлэнэймнай хизааргүй баялиг эндэл харагданал даа. Энэ арга боломжыень ойлгод гэжэ, зүбөөр хэрэглээгүй һаа, буруу (зүб хэбэртэй аад, үнэн дээрээ худал) харгыгаар ябашаха ушар бии. Энэ хэлэгшээ баталхын тула шүлэгүүдэй хэдэн согсолборинуудые һэхэжэ үзээ:

1. Тала ши, минии тала хани,
Таалуула шүүдэр сүршөө уралаа.
Дуулахам би дууража нюдөө анин,
Дуулим, нэмжээ шамаяа дурлаад.
2. Сонхо дороо һуулгабаб
үглөөгүүр уляангир
Сохом, ургахал тэрэм өөдөө
жэлһээ жэлдэ.
Бусажа нишэ ерээ хадаа
амархаб доронь —
Буурал толгойтой болон
ябахадаа нэгэтэ.
3. Хэрбээ дайсанай хангиргаад
туршаа һаа зэбсэгээ
Хэлэнэбди тэдэндэ,
мартаһые һануулан,
зоригтойгоор.
Ябадаггүйбди амяа хараад,
арһаа хэдэрээд,
Аюулһаа нүхэдөө
Абардагбди ходо эрэлхэгээр.

Эдэ мүрнүүдэй авторнууд рифмэнүүдые хэрэглэхэдээ шүлэгөө улам ульһатай, хүгжэмтэй болгохо гэһэн байгаа. Теэд «бaряад» табиһан рифмэнүүдынь шүлэгэйнь удха харуулха ёһотой үгэнүүдэй орондо зэдэлхэдээ хуурмаг, худал гэхэ гү, али «хэмэл» аянга гаргана ха юм. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, рифмэтэй заал һаа болгохын тула буряадаар һубарин бэшэгдэдэг үгэнүүдые нүгөө тээшэнь (ород янзаар) һубарюулжархёо: «сохом ургахал тэрэм өөдөө жэлһээ жэлдэ». Зүбөөр: «Тэрэм өөдөө жэлһээ жэлдэ сохом ургахал». «Жэлдэ», «Нэгэтэ» гэһэн хоёр үгые рифмэлхын тула иимэ «наадан» хэгдээ бшуу даа.

Байгалые боро хараан нэмэрин
хушаба.
Бүүдэгэр манан далайе дараад
тунашаба.
Олон мүшэдһөө нэгэнинь
мултаран унашаба,
Оёоргүй сэлдэ ошоһониинь
унтаран шунгашаба...

В. Петонов эндэ шүлэгэйнгөө мүрнүүдэй үгэнүүдэй һубаряае буряад хэлэнэй мэдүүлэлэй ёһоор зандань орхёод, «хушашаба», «тунашаба» «унашаба», «шунгашаба» гэһэн үгэнүүдые рифмэлээ. Авторай үгэнүүдэй абяа холбожо «наадаһаниинь» эли. Гэбэшье энэнь харуулха гэжэ һанаһан бодолтойнь тааараагүй. Гэрэл тухай сэлмэг бодол шүлэгынь түрүүлхэ ёһотой аад, энэнь тус рифмэнүүд соо «тунашоо».

Гадна хүнэй гайхама гү, али һонин нугалбаритай шүлэгүүдые бэшэнэб гээд заримамнай (ахамад поэдүүдһээ залуушуул хүрэтэрөө) болохотойшье, үгышье газарта үгөөр наададаг болошоо. Энээнһээнь болоожо аргагүй гоё солгёон аад, зосоогоо гүнзэгы бодолгүй шүлэгүүд олошорно, тиигээд дэн гоёороо хэтэрхүүгээр үлүү гарашана. Жэшээнь, түрэл буряад поэзиингээ алтан үлгыһөө урган гараһан, ульгэр шэнгеэр, хуушанайхяар бэшэнэ гэжэ шүүмжэлүүлээдшье үзэһэн Д. Улзытуевай шүлэгүүдһээ жэшээ болгон иимэ нэгэ бадагыень абабабди.

Ёохор татан жэргэһэн
Соохор марлан сэсэгүүд соо,
Оодор табин пэрьеһэн
Аадар түргэн голнууд соо
сэдьхэл минии үлэһэн даа.
Мундуу шулуун мундаргын
Гүндүүн ехэ агы соо,
Бүглүү ногоон шэрэнгиин
Углуу тохой, шугы соо
сэдьхэл минии үлэһэй даа...
(«Буряад үнэн». 1966 он).

Энэ хоёр бадаг сооһоо дабтагдаһан «сэдьхэл минии үлэһэй даа» гэһэн үгэнүүдые хаяжархибалнай нүгөө найман мүр соо гоё солгёон, нээрээшье һайхашаама үгэнүүдһээнь ондоо үшөө юун бии гээшэб гэжэ гэнтэ бодохот. Тиигээд хаража үзэхэдэтнай, авторай бодолые эдэл гоё үгэнүүднай далдалжархиһан байха. Тэдэ үгэнүүд шүлэгэй удха, авторай бодол харуулха хэрэгтэ оройдоо хабаадаагүй. Гансал гоёын түлөө хэрэглэгдэһэн болошоно. Шүлэгтэ үгэ бүхэн гоёор дуулдахаһаа гадна, мүн гоё бодол түрүүлхэ ёһотой бшуу.

Дээрэ дурсагдаһан ажаглалтанууд, манай һанахада, буряад шүлэгтэ толгой холбуулалгаһаа гадна, мүрнүүд рифмэтэйгээр дүүрэдэг байбал, эгээл зохисотой шэнги. Тиибэл дабталганууд, параллелизмүүд мэтэ эдэ эсэсэй рифмэнүүд шүлэгэй бүхы удхые харуулха баһа нэгэ арга нүхэсэл болоожо үгэлсэхэ байна. Иигэжэ тэдэ хэрэглэгдэһэн үүргэеэ дүүргэхэ болоно. Рифмэтэйгээр бэшэхэм гээд лэ рифмэ шүлэгтөө, таарахашье үгышье һаань, хэрэглэлгэ ямаршье туһа хүргэхэгүй шэнги.

Буряад шүлэгтэ, хэнэйшье мэдэһээр, мүрнүүдэй эхинэй абяанууд зэргэлээд байдаг, харин тиихэдэнь мүрнүүдэйнь һүүлэй абяанууд хэрээһэлһэн, зэргэлһэн, мүн бадагай эхиндэшье, эсэстэшье үзэгдэжэ болоно. Энэ ушар шүлэгэй аялгые баян болгодог. Гэхэтэй хамта, поэдүүд зохёолоо бүри уран, хурса, бодолоо ойлгосотой болгохын тула улам һайн арга боломжонуудые бэдэрнэ. Жэшээнь, М. Самбуевай «Эхын зүрхэн» гэһэн шүлэг уншахада удхаараа ондо ондоо аад, дүтэрхүү абяатай үгэнүүд рифмээр холбогдоһон байна. «Зорюута — һэрюундэ», «харасагаан—хараасгай», «баяр—хаям», «гээд—эгээл», «түрүүлээд—хүбүүгээ», «одоо—болоод» гэхэ мэтэ. Абяанууды иигэжэ таараалдуулан бэшэлгые рифмэ хэрэглэлгэ гэжэ болохогүй юм бэзэ. Аялган абяанууд эндэ таарaлдан хабсараад байбашье, ондо ондоо түхэлэй хашалган абяануудһаань болоожо тон ондоо удхатай үгэ бии болоно бшуу. Харин хашалган абяануудынь таарaлдаһан аад, аялган абяануудынь таарaлдаагүй үгэнүүдэй рифмээр холбогдоод байхадань зохисотой.

Хүндэтэ танайнгаа урда
зогсоходоо
Хүгшэрһэн наһаяа гүбнэ
янзатайб.
Үбгэн абынгаа хажууда
бодоходоо
Үхибүүн бэеэ бэелнэ
хэбэртэйб.
(«Багшадаа». Ц. НОМТОЕВ).

Бидэнэй һанахада, иимэ рифмэ буряад поэзидэ ехэ арга боломжо үгэжэ шадахаар шэнги.

Годилзоод, зоной дундуур
гарахадаа
Гоёб гэжэ басаган хүсэд
мэдэнэ ха.
Хүбүүд арһаань
хүлзэд гэжэ харахадаа
Хүсөөд, таалаад, үнгөөд
орхихоо бодоно ха.
(«Шэнэ газар».
Н. ДАМДИНОВ).

Шүлэг соо нэгэ абяан оло дахин дабтагдажал байхадаа һонигүй болошодог. Энэ хадаа мүнөөнэй эстетикын хуули ёһон. Тиимэһээ шүлэгэй мүртэ ороһон эхинэй гү, али һүүлэйшье үгэнүүд абяагаараа тааралдахадаа, тон адли бэшэ, шадаал һаа, бэе бэеһээ бага зэргэ илгаранги байбал, зохид шэнги агша. Тэдэнэй ашаар шүлэгэй мүр хоёр талынгаа үгэнүүдэй аялга ниилэжэ шэхэндэ урин сэдьхэлдэ хадуусатай болодог.

Дээрэ дурсагдаһан эдэ ажаглалтанууд буряад шүлэгэй аялга дуунай баян, гоё һайхан хүгжэмтэй болоожо байһые гэршэлнэ. Энэ аялга дууниинь, бии болодог буряад арга боломжын шэнжэнүүд ба түхэл маягынь шүлэгэй ород хэлэндэ оршуулагдахада яажа үлөөгдэнэб гэжэ харабал, мүн лэ һонин. Теэд энэмнай тусгаар тематэй хөөрэлдөөн.

С. ЧАГДУРОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

СВЕРДЛОВСК. Һаяхан түрүүшын хүнүүдые угтан абаһан «Светлый» гэжэ профилакторие Уралмашзаводой хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэд элүүр энхын ордон гэжэ нэрлээ. Ой модотой газарта баригдаһан олон дабхар байшан соо хоёр хүнэй һууритай палатанууд, эрхим һайн медико-техническэ түхеэрэлгэнүүд бии.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: профилакторидо амарагшад санаар сэбэр агаарта сэнгэн зугаалжа ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

ТҮРҮҮШЫН УРИЛДААН

Үнгэрэгшэ суббото, амаралтын үдэр Улаан-Үдын Аршан посёлогой үзэсхэлэн, гоё газарта республикын профсоюзуудай спортын бүлгэмэй санашад мүрысэжэ, СССР-эй профсоюзуудай үбэлэй спартакиадые нээбэ.

Мүрысөөндэ хабаадагшад слалом, хадаһаа хурдаар һолжоролгоор хоорондоо ана мана тулалдаба.

Нааданай түрүүшын үдэр эдиршүүл слалом һолжоролгоор хоорондоо мүрысэһэн байха юм. Эндэ ЛВРЗ-гэй спортын клубай «Спартак» бүлгэмэй эдир басагад Галина Беседина, Таня Бритикова гэгшэд бусадай дундаһаа шалгаржа, хоорондоо шанга тулалдаа үнгэргөө. 260 метрэй зайда гушаад ворота соогуур шуран хурдаар һолжорходоо, дүн хамтадань 30,8 секунда харуулһан Таня Бритикова эрхим байжа, облпрофсоведэй үбэлэй спартакиадын чемпионка болобо. Хоёрдохи һууриие Галина Беседина эзэлһэн байна. Эдэнэрэй удаа урилдаанда гараһан эдиршүүл сооһоо «Спартак» бүлгэмэй Владимир Грязнов 350 метрэй зайда табигдаһан 40 ворота соогуур шадамар бэрхээр гаража, 32,9 секунда харуулһан байгаа. Зүгөөр энэ спортсменэй һүүлдэ урилдаанда гараһан арбаад спортсменүүд эрхимлэгшын сагые һайжаруулжа шадабагүй. Хоёрдохи һууриие мүн лэ «Спартагай» түлөөлэгшэ Владимир Гоняев эзэлһэн байна. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа ЛВРЗ-гэй спортын клубай түлөөлэгшэ Татьяна Саверченкэдэ хүрэжэ урилдаха спортсмен олдобогүй. Юуб гэхэдэ, Татьяна Саверченко түрүүшынгээ туршалга гаталжа ябатараа унажа, зайгаа 60,3 секунда соо гаталаа. Тус командын нүгөөдэ гэшүүн Лариса Беседина 51,3 секундын туршада фиништэ хүрэжэ ерэнэ. Хоёрдохи туршалгадаа гараһан Татьяна Саверченко 32,9 секунда соо ерэжэ, бусадһаа эрхим дүн харуулжа, түрүү һуури эзэлбэ.

Эрэшүүлэй дунда үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ 13 спортсмен урилдаанда гараба. Зүгөөр «Урожай» бүлгэмэй Пашков, Ряженцев, «Труд» бүлгэмэй Гончарук гэгшэд түрүүшынгээ туршалгада буруу харгыгаар урилдаһан дээрэһээ саашадаа мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэгүй болоһон байгаа. «Локомотив» бүлгэмэй Виктор Корнилов түрүүлэн фиништэ ерэжэ, бусадай дундаһаа эрхимлэбэ. Тэрэнэй сагынь 32,9 секунда байһан. Харин Юрий Елгин, Николай Беседин, Анатолий Елгин гэгшэд эрхимлэгшын сагые удаа дараалан һайжаруула һайжаруулһаар 30,0 секундадань хүргэжэрхибэ. Тиигэжэ зайгаа 30,0 секунда соо гаталжа эрхимлэһэн Анатолий Елгин дүн гаргахада спартакиадын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байха юм. Николай Беседин Виктор Корнилов хоёр удаадахи һуури эзэлбэ.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр санаар урилдагшад юһэн воротатай 800 метрэй зайда урилдаһан байна. Эндэ Юрий Елгин, Николай Беседин, Анатолий Елгин, Василий Абашеев гэгшэдэй дунда ёһотойл шанга тулалдаан болоо. Хадалиг газарһаа хурдаар һолжорходоо дүршэлтэй болоһон Василий Абашеев («Спартак») бусадһаа һайн—45,1 секунда саг соо зайгаа гаталжа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Хоёр үдэрэй туршада үнгэргэгдэһэн мүрысөөнэй дүн гаргахада «Спартак» бүлгэмэй команда 244 очкотойгоор эрхимлэжэ, облпрофсоведэй дамжуулгын шанда хүртэһэн байна. ЛВРЗ-гэй спортын клубай, «Труд» бүлгэмэй команданууд хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлээ.

Үнгэргэгдэһэн һонирхолтой энэ мүрысөөндэ «Буревестник», «Ажалай резервын», «Локомотив» бүлгэмүүдэй спортсменүүдэй үгы байһаниинь халагламаар.

Н. ИВАНОВ,
профсоюзуудай үбэлэй спартакиадын главна судья.

ЯХАДАЙ, КАМЧАТКЫН КОМАНДАНУУД ЭРХИМЛЭБЭ

Россин Федерациин арадуудай табадахи спартакиадын программада оруулагдаһан территориальна мүрысөөнүүд Алас-Дурна зүгэй Владивосток, Петропавловск-Камчатский хотонуудта болож дүүрэбэ. Спартакиадын мүрысөөндэ хабаадалсаһан спортсменүүд хоорондоо дүрэ буляалдалгаар, классическа барилдаагаар мүрысэһэн байна. Владивосток хотодо дүрэ буляалдалгаар үнгэргэгдэһэн нааданда Яхадай АССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд шалгаржа, абажа боломоор 10-һаа долоон түрүү һуури эзэлбэ. Тиигэжэ эдэнэр Алас-Дурна зүгэй чемпионой нэрэ зэргэ дахинаа хүртэбэ. Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые Хабаровскын хизаарай, Буряадай АССР-эй бүхэшүүлэй команда эзэлээ. Хэдэн үдэрэй туршада болоһон нааданда шэгнүүрэйнгээ талаар иимэ спортсменүүд шалгараа гэбэл, Яхадай АССР-һээ А. Амантов, Р. Дмитриев, С. Морфунов, В. Карпов, В. Андросов, Н. Гребышев, С. Григорьев, Хабаровска хизаарһаа—Д. Зангиев, Буряадай АССР-һээ хүдөө ажахын институдай студент—Мандрик Адамов, Примориин хизаарһаа В. Горлов гэгшэд эрхимлэжэ, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхэ золтой байба.

Алас-Дурна зүгэй чемпионой нэрэдэ хүртэхын түлөө Яхадай, Буряадай АССР-һээ, Примориин, Хабаровскын хизаарнуудай, Магаданай, Камчаткын, Сахалинай областьнуудһаа суглаһан 102 бүхэшүүл хоорондоо найман үдэрэй туршада тулалдаһан байгаа.

Нүгөөдэ — Петропавловск-Камчатский хотодо классическа барилдаагаар үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ Яхадай, Буряадай АССР-нүүдэй, Хабаровска, Примориин хизаарнуудай, Камчатска, Магаданай, Сахалинай, Амарай, Шэтын областьнуудай 106 бүхэшүүл хабаадалсаһан байна. Тэдэнэй дунда СССР-эй спортын 19 мастер, мастерта 47 кандидадууд гоё һайхан барилдаанай техникэ харуулан мүрысэһэн байгаа. Хэдэн үдэрэй туршада болоһон нааданай дүн гаргахада Камчатска областиин бүхэшүүл эрхим байжа, зонынгоо чемпион болобо. Мүрысөөндэ эрхимлэһэн спортсменүүд Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй нааданда хабаадалсаха юм. Наадан Ростов-на-Дону хотодо үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, ЭРХЭ СҮЛӨӨГЭЙ ДЭБЖЭЛТЫН ТҮЛӨӨ

КАИР. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорныи ОАР ошолгонь тэндэхи хэблэлэй, радио ба телевидениин гол анхаралда байһаар.

Совет-египет харилсаан тухай редакционно статья доторoo «Аль-Ахбар» газетэ иигэжэ бэшэнэ: «Манай оронуудай хоорондохи улам бэхижэжэ байгаа хани барисаанда, харилсаа холбоондо Советскэ Союзшье, ОАР-шье ехэ удха шанар олгоно. Дайсанай ямаршье аашанууд, тэрэнэй худал хуурмаг пропагандань Советскэ Союзай ба ОАР-ай арадуудай үнэхөөрөө бэе бэедээ дуратай байһыень болюулжа шадахагүй юм. «Александрин судоверфьдэ совет президент Николай Подгорныи, ОАР президент Анвар Сададай хэлэһэн үгэнүүд—эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй, дэбжэлтын туһада советегипедэй улам бэхижэжэ байгаа харилсаа холбооной шэнэ гэршэ баримта мүн» гээд газетэ бэшэбэ.

Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү тэмсэлдэнь ОАР-ай болон араб бусад оронуудай арадуудай талада «Советскэ Союз урданшье байһан юм, мүнөөшье байһаар зандаа» гэһэн Н. В. Подгорныи үгые «Аль-Гумхурия» онсоор тэмдэглэн харуулба.

«Арабуудай хуулита эрхые совет арад хамгаална»—гэһэн гаршагтайгаар Александрида Н. В. Подгорныи хэлэһэн үгые «Аль-Ахрам» газетэ толилбо.

«Дайсадта эсэргүү манай тэмсэлые дэмжэхэ хэрэгтэ Советскэ Союзай, хани барисаата бусад гүрэнүүдэй али зэргын һайн һайхан үүргэ дүүргэһыень манай арад хэзээдэшье мартахагүй»,—гэжэ нүхэр Н. В. Подгорныи хүндэлэлдэ Александрида үнгэргэгдэһэн уулзалга дээрэ губернатор Мамдух Салемэй хэлэһэн үгые «Аль-Ахрам» тусгаар илгажа бэшэбэ.

ШАХТЕРНУУДТА ТУҺАЛАМЖА

ПХЕНЬЯН. (ТАСС). Шулуу нүүрһэнэй промышленностьда туһаламжа үзүүлхэ олониитын хүдэлөөн Корейн Арадай-Демократическа Республика соо үргэнөөр дэлгэрэнэ. Пхеньянай ажалшад олон машина, түхеэрэлгэ болон бусад материалнуудые шахтануудта ябуулна. Тэрэшэлэн һайн дуратан шулуу нүүрһэнэй предприятинуудта эльгээгдэнэ.

Зургаадахи табан жэлэй нэгэдэхи жэлэй ударна вахтада КНДР-эй бүхы шахтёрнууд жагсаба. Январиин түрүүшын 10 үдэртэ нүүрһэ малтаха түсэбөө 120 процент дүүргээ гээд газетэнүүд бэшэнэ. Зарим шахтанууд январиингаа даалгабаринуудые дүүргэбэ.

ДРВ-гэй МИД-эй түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ХАНОЙ. (ТАСС). ДРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэ мэдүүлгэ хэхэ зуураа, США-гай авиациин ДРВ-дэ һая добтолһые буруушаагаа, тэрэнээ дары болюулха эрилтэ табиба.

Лаосой патриодуудай дайшалхы амжалтанууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Каосан Патет Лао гэжэ агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Кувшинов голой-Сиенкуангын районда Лаосой патриодууд 1970 ондо ехэ илалтануудые туйлаба.

Лаосой патриодууд дайсанай добтолгодо хатуу харюу үгэхэ зуураа дайсанай 8 мянган солдат, 136 машина энэ районда үгы хэһэн, 94 самолёдыень буудажа унагааһан, гэмтээһэн, трофейнэ ехэ гэгшын буу зэбсэг, сэрэгэй хэрэгсэл гаргаа оруулһан, сүлөөлэгдэһэн энэ ехэ райониие дайсанай гарта оруулангүй хамгаалжа шадаһан байна.

Анджела Дэвисэй мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). «Манай арадые сүлөөлхын түлөө тэмсэхыемни хэншье, юуншье болюулжа, хорижо шадахагүй. Манай арадай бүхыдөө эрхэ сүлөөтэй болоогүй сагтань өөрөөшье эрхэ сүлөөтэй болооб гэжэ тоолохогүйб»,—гээд США-гай засагаархидай политическэ хашалтада орожо зобоһон Америкын коммунистка-негр басаган Анджела Дэвис мэдүүлбэ.

Нью-Йоркын негрнүүдэй ажаһуудаг районой хүн зоной асуудалнуудта харюу үгэхэдөө хэһэн мэдүүлгыень «Эй-Би-Си» гэжэ компани дамжуулһан байба. Калифорни штадай засагаархидта Анджелые барижа үгэхын урда тээхэнэ тэрэнэй адвокат Дороти Бэрнхэм гэгшэ Нью-Йоркын эхэнэрнүүдэй түрмэдэ А. Дэвисэй мэдүүлгые пленко дээрэ бэшэжэ абаһан байгаа.

ДРВ-гэй химическэ промышленностиин амжалтанууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Демократическа Вьетнамай химическэ промышленностиин урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Үнэ сэнгэй талаар абажа харабал, химическэ промышленностиин продукциин хэмжээн 1970 онойхиһоо 7,2 процентээр дээшэлхэ ёһотой. Минеральна үтэгжүүлгэ — 38 процент, цемент—21,6 процент ехээр гаргагдаха, ажалай бүтээсэ 11 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ зэргэтэй.

Эдэ зорилгонуудые дүүргэхын тулада бата бэхи үндэһэ һуури тодхогдонхой юм. Республикын химическэ промышленность 1970 онойнгоо түсэбые 6,5 процентээр үлүүлэн дүүргээ һэн.

Үнгэрэгшэ жэлэй турша соо шэнэ түхэлэй 74 янзын химическэ продукци гаргагдадаг болоо.

Индира Гандиин хэлэһэн үгэнүүд

ДЕЛИ. (ТАСС). Гуджерат штадай Сурат городто олон зоной митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Индиин премьер-министр Индира Ганди социально-экономическа программаяа бэелүүлхэдэнь али бүхы дэмжэлгэ правительствадаа үзүүлжэ байхыень Индиин арад зониие уряалба. Индиин национальна конгресс гэжэ партиин һунгалтын урда тээхи программа тухай хэлэхэдээ, үргэн зоной байдал һайжаруулхын түлөө, үгытэй ядуу байдалтай тэмсэл ябуулха гээшэ партиин гол зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ Индира Ганди хэлэбэ.

ДЕЛИ. (ТАСС). «Орон соомнай социалис хубилалтын программын бэелүүлэгдээд байхада лэ, социалис политика бэелүүлхэдэл Индиин ажалшан зон зол жаргалтай болоожо болохо юм»,—гээд оронойнгоо промышленна томо центрнүүдэй нэгэн —Бомбейдэ болоһон һунгуулиин урда тээхи митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, премьер-министр Индира Ганди мэдүүлбэ. Тэрэ митингдэ суглараһан 200 мянга гаран хүн премьер-министрэй тэдэ үгэнүүдые альга ташалгаар угтаба. «Орон соохи социально-экономическа революцида» эриид зоримгойгоор хабаадалсахыень сугларагшадые Индира Ганди уряалба.

Хорото үйлэ хэрэгээ үргэлжэлүүлһээр

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай улад зониие «номгоруулха» түсэбөө бэелүүлхэ зуураа, американ-сайгоной сэрэгэйхид бузар муухай үйлэ хэрэгээ үдэрһөө үдэртэ олошоруулна.

Сүлөөрэлгын хэблэлэй агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, үнгэрэгшэ жэлэй декабрьда Камау провинциин Кханьлам гэжэ хүдөө тосхондо 55 хүниие алаһан, 48 хүниие шархатуулһан юм. Байгша оной январиин эхеэр США-гай авиаци ба артиллери энэ тосхониие дахин буудаһан, бомбодоһон байна.

Январиин 11 болотор тус тосхоной 130 эхэнэрнүүд, үхибүүд болон үбгэд, хүгшэд алуулһан, 200 гаран гэр һандаргагдаһан байба.

Урда Вьетнамай улад зониие «номгоруулха» гэдэг американ түсэбэй «амжалтанууд» гэдэгынь бодото дээрээ тиимэ байха юм.

Ж. Ж. ЖАБОН

Буряад орондо Соведүүдэй засагай түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэгшэдэй нэгэн, 1929 онһоо КПСС-ай гэшүүн, тусхайта пенсионер, М. Хангаловай нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлхэ республиканска музейн фонднуудай ахамад даагша Жалсан Жапович Жабон гэнтэ һаха баража, манһаа хахасан ошобо.

Ж. Ж. Жабон 1898 ондо Загарайн аймагай Ангир гэжэ һууринай үгытэй бүлэдэ түрэһэн юм. 1920 онһоо Жалсан Жапович Арадай революционно армиин зэргэдэ алба хээ. Совет засагай түрүүшын жэлнүүдһээ эхилэн, шэнэ байдал байгуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, Яруунын аймагта хүдөө ажахын хэдэн артель тогтоосоһон, нюдарган баяшуултай, ламанарай хархис номнолтой эдэбхитэйгээр тэмсэһэн байна.

1934 онһоо Ж. Ж. Жабон республикын совет болон профсоюзай органуудта хүдэлбэ. Дайнай үедэ Совет Армиин зэргэдэ алба хээ. һүүлдэнь Загарайн аймагта колхозой парторгоор ба түрүүлэгшээр хүдэлбэ.

Буряадай түүхые, ажаһуудалые тон һайнаар мэдэдэг байһан хадаа Жалсан Жапович түрэл арадайнгаа үндэһэн соёлой дурасхаалта зүйлнүүдые дуратайгаар эсэшэ сусашагүйгөөр суглуулдаг байгаа. Музейн фондые даагша байха зуураа, тон шухаг үнэтэй юумэнүүдые, арадай гараар бүтэһэн сэгнэшэгүй удха шанартай хоморой зүйлнүүдые суглуулжа хадагалаа юм.

Совет засаг Жалсан Жаповичай дайшалхы ба ажалай алдарта замые «Дайшалхы габьягай түлөө», «Ажалай габьягай түлөө», «Габьяата ажалай түлөө» гэһэн медальнуудаар тэмдэглэһэн байха.

Сэхэ сэбэр зантай, сагаан сэдьхэлтэй, ехэ юумэ мэдэхэ, ажалша нүхэр ябаһан Жалсан Жапович Жабон сугтаа хүдэлһэншье, танил нүхэдэйнгөөшье зүрхэндэ хэтэ мүнхэдөө үлэхэл.

БҮЛЭГ НҮХЭДЫНЬ.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

 Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР ● Н-04311. Заказ № 860.